

**Univerzita Palackého v Olomouci**

**Právnická fakulta**

**David Mařádek**

**Problematika omisivních deliktů v trestním právu**

**Diplomová práce**

**Olomouc 2013**

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Problematika omisivních deliktů v trestním právu vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 27. 3. 2013

David Mařádek

Rád bych poděkoval Doc. JUDr. Alexandru Nettovi, Csc., za jeho rady a ochotu při zpracování tématu. Především pak mé rodině za největší myslitelnou podporu během celého studia.

# Obsah

Úvod.....	7
<b>1. Historický vývoj omisivních deliktů v českých zemích.....</b>	<b>9</b>
1.1 Úvod .....	9
1.2 Období před vznikem samostatného státu .....	10
1.3 Období první československé republiky.....	11
1.4 Období let 1950-1961 .....	12
1.5 Období let 1962-1989 .....	15
1.6 Období po roce 1989 .....	16
<b>2. Současná regulace omisivních deliktů obecným pohledem .....</b>	<b>17</b>
2.1 Úvod do koncepce omisivních deliktů .....	17
2.2 Právě omisivní delikty .....	18
2.3 Neprávě omisivní delikty.....	21
2.3.1 Úvod do koncepce neprávých omisivních deliktů.....	21
2.3.2 Prameny zvláštní povinnosti konat.....	22
<b>3. Zvláštní část trestního zákoníku a trestný čin neposkytnutí pomoci .....</b>	<b>27</b>
3.1 Neposkytnutí pomoci podle § 150.....	27
3.2 Neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku .....	33
<b>4. Trestní odpovědnost zdravotnického personálu.....</b>	<b>36</b>
4.1 Úvod .....	36
4.2 Základní pojmy a právní rámec .....	37
4.3 Východiska trestní odpovědnosti zdravotnických pracovníků .....	42
4.3.1 Obecné.....	42
4.3.2 Objekt a objektivní stránka.....	43
4.3.3 Subjekt a subjektivní stránka.....	46
4.4 Trestní odpovědnost za neposkytnutí pomoci .....	48
<b>5. Německá regulace neprávých omisivních deliktů a neposkytnutí pomoci.....</b>	<b>52</b>
5.1. Úvod .....	52
5.2. Neprávě omisivní delikty a zvláštní povinnost konat v německém trestním právu .....	52
5.3 Neposkytnutí pomoci.....	57

<b>6. Kritika českého řešení a podněty de lege ferenda .....</b>	<b>59</b>
6.1 Nastínění problémů.....	59
6.2 Řešení nabízené v odborné literatuře.....	61
6.3 Neposkytnutí pomoci.....	64
6.4 Závěrečná glosa .....	65
<b>Závěr.....</b>	<b>67</b>
<b>Seznam použitých zdrojů.....</b>	<b>68</b>
<b>Shrnutí.....</b>	<b>73</b>
<b>Abstract .....</b>	<b>73</b>
<b>Seznam klíčových slov .....</b>	<b>74</b>
<b>Key words.....</b>	<b>74</b>

## **Seznam použitých zkratek**

**TZ** – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

**ZZS** – zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů

**Úmluva** – sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně

**StGB** – zákon č. BGBl. I S. 3322, Strafgesetzbuch (německý trestní zákon)

## Úvod

Mým hlavním záměrem při psaní této práce je uceleně uchopit problematiku české regulace omisivních deliktů, a to z pohledu zákona, právní vědy a judikatury. Teoretické koncepci omisivních deliktů je podle mého názoru v České republice teorií trestního práva věnována menší pozornost, než si toto téma zasluhuje. Chci proto poukázat na některé problematické momenty, které si žádají více odborného úsilí, a kriticky a tvořivě navázat na pojetí omisivních deliktů obvyklé v Německu, ale též na ty tuzemské autory, kteří se tématem zabývali. Jistou problematičnost úpravy současné chci demonstrovat také na podmínkách odpovědnosti zdravotnických pracovníků za trestný čin neposkytnutí pomoci.

V první kapitole stručně pojednávám o dějinném vývoji přístupu k omisivním deliktům v českých zemích, abych čtenáři nabídl historické srovnání a umožnil mu vytvořit si názor na to, jak velkých či naopak malých změn chápání tohoto problému v našich podmínkách doznalo.

Ve druhé kapitole rozebírám současné české pojetí omisivních deliktů jako zvláštní skupiny trestných činů. Pozornost věnuji pravým i nepravým omisivním deliktům, jejich konstrukci a zvláštnostem.

V kapitole třetí přecházím ke zvláštní části trestního zákoníku a pohledem teoretickým i praktickým analyzuji všechny tři skutkové podstaty trestného činu neposkytnutí pomoci.

Na tento trestný čin navazuji čtvrtou kapitolou, která nastiňuje problematiku trestní odpovědnosti zdravotnických pracovníků. Na jejím počátku vymezuji nejdůležitější pojmy z této právní oblasti a prameny medicínského práva. Pokračuji teoretickými východisky trestní odpovědnosti zdravotnických pracovníků i s ohledem na stále relativně novou legislativu v dané oblasti. Kapitola je zakončena návratem k trestnému činu neposkytnutí pomoci spáchanému zdravotnickým pracovníkem, který rozebírám na praktických příkladech.

V páté kapitole se zaměřuji na úpravu omisivních deliktů ve Spolkové republice Německo a v návaznosti na to na teoretický přístup převažující části odborníků k problému. Metoda zpracování této kapitoly je spíše deskriptivní než komparativní v pravém smyslu, poněvadž skutečnou komparaci do důsledků provedenou neumožňuje omezená délka práce.

Na tuto kapitolu navazuje kapitola poslední, kde čtenář nalezne kritiku současného stavu české legislativy a právní teorie v tomto směru, zakončenou doufám podnětnými

úvahami de lege ferenda.

V části věnující se tuzemskému právu jsem se snažil obsáhnout pokud možno všechny nejznámější autory, kteří se tématem práce zabývali, abych reprezentativním způsobem ukázal, jaký přístup v České republice existuje. V části zabývající se řešením německým jsem vycházel především z knihy prof. Jeschecka, který u našich západních sousedů patří k nejrespektovanějším odborníkům na trestní právo. Text se snažím vyváženě prokládat judikaturou a vlastními glosami.

Protože právní věda je svým způsobem spekulativní disciplína, kde je precizní a konsistentní práce se slovy naprosto nezbytná, je vhodné hned na počátku stručně objasnit obsah napříště běžně se objevujících pojmů. Namísto teoreticky správného označení „omisivní trestný čin“ využívám většinou kratší a obecnější „omisivní delikt.“ Jím je myšlen trestný čin, který byl spáchán opomenutím právní povinnosti konat. Pravým omisivním deliktem je takový, který je možné spáchat výlučně opomenutím zákonného příkazu, čemuž odpovídá i jednoznačná formulace skutkové podstaty. Nepravým omisivním deliktem pak takový, který je spáchán opomenutím nebo i konáním, jež se protíví tzv. zvláštní povinnosti konat. Všechny důležité pojmy jsou pečlivě rozebrány v příslušných kapitolách.



# 1. Historický vývoj omisivních deliktů v českých zemích

## 1.1 Úvod

Otázka po dějinném vývoji omisivních deliktů je v nejobecnějším smyslu otázkou po vývoji samotného trestního práva. Vůle potrestat pachatele takového činu se totiž nutně musela objevit již v okamžiku, kdy lidské společenství dobrovolně omezilo svou svobodu (libovůli) společnými pravidly, jež bychom dnes pojmenovali jako trestní. Už v Bibli se dozvídáme, že Bůh svému lidu nejen zakazoval, ale i přikazoval. Hebrejského otroka, který v čase určeném k propuštění projevil přání zůstat u svého pána, neboť tu založil rodinu a oblíbil si chlebovárcův dům, musel pán přivést k veřejím svého příbytku na znamení boží přítomnosti a probodnout mu ucho šídlem, aby tak zpečetil od té chvíle navždy existující vztah pán-otrok.<sup>1</sup> Příkazem jsou i všemožná nařízení spojená se vznikem prvotní křesťanské liturgie, např. obětní řády, pokyny pro výbavu svatyně či výrobu schrány úmluvy.<sup>2</sup> Vidíme tedy, že příkaz konat je starý jako trestní právo, ba jako právo samotné.<sup>3</sup> Změnám podléhají pouze představy té které společnosti o právně ještě souladné nečinnosti a nečinnosti takové, již je třeba prohlásit za protizákonnou až trestnou. Mravní a etický vývoj lidské společnosti se může odrazit v proměně pramenů povinnosti konat. Těžiště této práce není v historickém pojednání o omisivních deliktech ani v komparaci historických podob tohoto institutu s jeho podobou dnešní. V této kapitole proto poskytnu jen povšechný přehled právní regulace, jak se během dějin našich zemí měnila, s důrazem na pravé omisivní delikty a na prameny zvláštní povinnosti konat. Pozornost přitom zaměřím na právní řád samostatného československého, respektive českého státu.

Omisivní delikty nebyly přirozeně nikdy sebrány v jedno legislativní dílo, jež by jako svébytný počín zákonodárce obsáhlo celou jejich problematiku. Moderní trestní legislativa, ať už v podobě velké skupiny speciálních zákonů, či mající základ ve všeobecném trestním kodexu obklopeném malou množinou zvláštních trestních předpisů, vždy byla vystavěna

---

<sup>1</sup> Ex 21, 5-6. Viz BIČ, Miloš a kol. *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona*. 2. katolické vydání. Praha: Zvon, 1991, s. 82.

<sup>2</sup> Ex 25 a následující. Tamtéž, s. 85-90.

<sup>3</sup> Byť např. staří Římané naopak trestnost opomenutí spíše neuznávali. V Digestech (D. 50. 17. 109.) se praví, že ten, kdo nezabránil zločinu, ačkoli to bylo v jeho silách, zločin nespáchal. Viz KUČERA, Pavel. Opomenutí v trestním právu a jeho trojí členění. *Trestněprávní revue*, 2011, roč. 10, č. 5, s. 130.

a členěna s ohledem na společenskou hodnotu nebo zájem, který pachatel svým trestným počínáním může napadnout a poškodit. Má-li být právní řád systematickým celkem, pak sotva najdeme racionálnější kritérium vnitřní systematiky trestního práva hmotného. Nejlépe totiž obráží hodnotový žebříček společnosti, který prozrazuje, jaké právní statky tato společnost pokládá za nejdůležitější a cítí tak potřebu je nejvíce chránit. V tomto směru je způsob pachatelova jednání problémem právně-teoretickým, který zásadně neovlivňuje systematiku zákona či právního odvětví.

## 1.2 Období před vznikem samostatného státu

Ve starších dobách platilo na našem území kromě práva obyčejového a práv jednotlivých měst také právo vtělené do ucelených zákonných textů, které byly projevem pravomoci mocenského suveréna stíhat a potrestat pachatele. Tyto texty obsahovaly jak hmotné, tak i procesní normy a označovaly se jako hrdelní řády (Halsgerichtsordnungen).<sup>4</sup> Prvním z hrdelních řádů, který se těšil aplikační přednosti před obyčejovým a městským právem, byl zákoník císaře Josefa I. z roku 1707 (Constitutio criminalis Josephina, německy Neue peinliche Gerichtsordnung für das Königreich Böhmen, Markgrafentum Mähren und Herzogtum Schlesien). Podpůrnou platnost právních obyčejů a městských práv jako první vyloučil Hrdelní řád Marie Terezie z 31. 12. 1768 (Constitutio criminalis Theresiana). Následující údobí bylo poznamenáno racionalistickým étosem osvícenství a politickým optimismem Velké francouzské revoluce, která i do oblasti trestního práva vnesla prvky předvídatelnosti, rovnosti a humanity. Tvoří-li též trestní právo součást společenské smlouvy, jíž občané delegují moc na volené zástupce, ztělesňující vrozenou suverenitu lidu, pak musí jeho normy být přístupné, předvídatelné a spravedlivé.<sup>5</sup> Tato vlastnost souvisí i s požadavkem uceleného kodexu, který zruší právní partikularismus a uvede v život vztah přiměřenosti mezi trestným činem a trestem. Pod dojmem tohoto myšlenkového proudu vznikl za panování císaře Josefa II. 13. 1. 1787 Všeobecný zákoník o zločinech a jejich trestání, který jednak zmírňoval tvrdost trestní represe, druhak jako první upravil pouze trestní právo hmotné. Tento

---

<sup>4</sup> KALLAB, Jaroslav. *Trestní právo hmotné platné v zemi české a moravskoslezské: část obecná i zvláštní*. Praha: Melantrich a. s., 1935, s. 15.

<sup>5</sup> KALLAB: *Trestní právo...*, s. 16.

legislativní počin byl následován trestním zákonem z 3. 10. 1803 a posléze zákonem č. 117 z 27. 5. roku 1852, účinným počínaje dnem 1. 9. téhož roku.

### 1.3. Období první československé republiky

Čl. 1 vyhlášovacího císařského patentu k zákonu č. 117/1852 ř. z., zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích, stanovil, že všechny dosavadní trestní zákony, nařízení a obyčejje dodržované na území všech zemí monarchie, jsou účinností tohoto zákona zrušeny.<sup>6</sup> Díky čl. 2 zákona č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého, podle nějž „*veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti,*“ převzala Československá republika tento trestní kodex do svého právního řádu. Šlo o zákoník, který obecně reguloval pouze právo hmotné. Trestné činy ve zvláštních oblastech společenských vztahů svěřil zákonodárce jiným zákonům, které považoval za lepší vydat jako samostatný zákon odvolávající se na podpůrnou platnost obecného trestního zákona. Za jiné jmenujme např. zákon č. 269/1919 Sb. z. a n., o padělání peněz, č. 568/1919 Sb. z. a n., o trestání válečné lichvy, č. 50/1923 Sb. z. a n., na ochranu republiky nebo č. 124/1924 Sb. z. a n., o tiskových urážkách.<sup>7</sup>

Tento zákon prohlásil za trestné, jak již je zřejmé z jeho názvu, zločiny, přečiny a přestupky. Zavedl tedy tripartici trestných činů. Již § 1, který se obírá zaviněním a odlišuje od sebe přímý a nepřímý úmysl, počítá s tím, že trestný čin může být spáchán nejen konáním, ale i opomenutím.<sup>8</sup> Totéž činí § 238 v souvislosti s definicí přečinu a přestupku ve formálním pojetí.<sup>9</sup> Důležitým ustanovením pro účely přečinů a přestupků je § 335, který vypočítává prameny zvláštní povinnosti konat. Jsou jimi přirozené následky opomenutí, jež pachatel

---

<sup>6</sup> Dostupné na <<http://www.kakanien.info/Show.aspx?ID=1661&AspxAutoDetectCookieSupport=1>>. [cit. 3. listopadu 2012].

<sup>7</sup> MÍŘÍČKA, August. *Trestní právo hmotné: část obecná*. 9. vydání. Praha: Spolek československých právníků „Všehrd“, 1930, s. 7.

<sup>8</sup> „*Ke zločinu vyžaduje se zlého úmyslu. Zlý úmysl dává se však za vinu nejen tehda, když před tím, než se něco předsevzalo nebo opominulo, anebo když se to předsebralo nebo opomijelo, zlo, jež se zločinem jest spojeno, přímo bylo rozváženo a umíněno; nýbrž i, když z nějakého jiného zlého úmyslu něco bylo předsevzato nebo opominuto, z čeho zlo, které tím povstalo, obyčejně povstává, anebo alespoň snadno povstati může.*“ Dostupné na <<http://www.kakanien.info/Show.aspx?ID=1661&AspxAutoDetectCookieSupport=1>>. [cit. 3. listopadu 2012].

<sup>9</sup> Tamtéž.

může sám snadno poznat a předem očekávat, vyhlášené předpisy, stav, úřad, povolání, živnost, zaměstnání pachatele a konečně zvláštní poměry pachatele. Podle § 57 odst. 11 se zvláštním druhem zločinu rozumí veřejné násilí zlomyslným jednáním nebo opominutím za okolností zvláště nebezpečných. Pramenem povinnosti konat zde může být v souladu s § 87 ve spojení s § 85 písm. c) povinnost, kterou má osoba z titulu svého zaměstnání či postavení při provozu železnice nebo jiných podobných provozů jako na parních lodích, vodních dílech, mostech a různých strojích, což podle zákona samo o sobě způsobuje, že trestný čin bude spáchán za zvláště nebezpečných okolností. Jako další se o opomenutí zmiňuje § 139, který kriminalizuje vraždu novorozeněte matkou, jež je spáchána omisivně nebo úmyslným opomenutím pomoci při porodu.<sup>10</sup> Velmi zajímavá je druhá věta ustanovení, která upravuje případ vraždy dítěte nemanželského. Narozdíl od zavraždění manželského potomka totiž rozlišuje společenskou závažnost a výměru těžkého žaláře podle toho, spáchala-li matka trestný čin konáním či opomenutím. Jestliže pomineme důvody, proč je vražda manželského dítěte trestána přísněji a bez rozdílu z hlediska formy jednání, sám zákon očividně pokládá opomenutí za méně společensky závažné. O formě jednání dnes soudce uvažuje při rozhodování o trestu a jeho výměře jako o způsobu spáchání trestného činu. Je však pravdou, že v případě trestného činu spáchaného komisivně je zpravidla snazší posoudit jeho subjektivní stránku a přihlíží se navíc k některým přitěžujícím okolnostem, resp. okolnostem podmiňujícím použití vyšší trestní sazby (např. ke zvlášť surovému způsobu spáchání). Trestní zákon z roku 1852 je podle mého názoru velmi vyspělým legislativním dílem.

## 1.4 Období let 1950-1961

V této historické etapě představovalo trestní právo jeden z nejučinnějších nástrojů útisku československého občana vládnoucím režimem, lidem se zaštiťujícím, ale jej se nejvíce obávajícím (jako ostatně kterýkoli jiný totalitní režim). Své trestně politické představy předvedla nová garnitura v zákoně č. 86/1950 Sb., trestním zákoně, ve znění zákona č. 68/1957 Sb. účinném ke dni 30. 12. 1957. Tento zákon zrušil trestní zákon z r. 1852.

---

<sup>10</sup> Tamtéž.

Důvodová zpráva k němu uvádí zločinnost a kriminalitu jako dekadentní fenomény typické pro kapitalistickou společnost, v lidově demokraticky orientované, světlé socialistické společnosti málem již vymizelé.<sup>11</sup> Vypomáhá si statistikou o poklesu kriminality v tuzemsku a naopak o vzrůstajícím počtu trestných činů na Západě, zejména v USA. Přesto tento trestní zákon velmi tvrdě kriminalizuje společenské vztahy, neboť si vytyčuje za cíl zlikvidovat nepřátele pracujícího lidu, kteří jsou s pokračujícími úspěchy ve výstavbě nové společnosti čím dál tím více zatvrzelí ve svém nepřátelském poměru ke stávajícímu společenskému zřízení.

Zákon neuvádí konkrétní prameny zvláštní povinnosti konat. Jeho § 75 odst. 2 stanovuje, že „*jednáním se rozumí i opominutí takového konání, k němuž byl pachatel podle okolností a svých poměrů povinen.*“ Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ČR ze dne 19. 10. 1956, sp. zn. 1 Tz 277/56, uznal za možný pramen zvláštní povinnosti konat předpisy o bezpečnosti práce. V souzeném případě dva stavbyvedoucí na stavbě elektrárny přikázali dílovedoucímu, aby poslal dělníky zarovnávat půdu pod lešení, které jiní dělníci právě dekonstruovali. Ve výšce se uvolnila traverza a spadla na dělníka pracujícího pod lešením, kterého na místě usmrtila. Okresní lidový soud uznal všechny tři osoby vinnými usmrcením z nedbalosti podle § 222 odst. 1 TZ. Přes krajský soud řízení dospělo až před soud Nejvyšší, který připustil možnou trestní odpovědnost obžalovaných tak, jak o ní rozhodl soud prvního stupně. Výsledek řízení ale učinil závislým na odpovědi na otázku, zda vzhledem k okolnostem na pracovišti a poměrům obžalovaných jako stavebním odborníkům, jim lze přičíst nedbalostní zavinění na smrti poškozeného i s přihlédnutím k § 2 zákona č. 67/1951 Sb. (zákona o bezpečnosti při práci), a k vládnímu nařízení č. 53/1931 Sb. (o ochraně zdraví a života dělníků při živnostenském provádění staveb).<sup>12</sup> Podobný názor se objevuje v rozhodnutí ze dne 17. 8. 1956, sp. zn. 1 Tz 198/56.<sup>13</sup> Odpovědnost za ublížení na zdraví bylo možné dovodit též u majitele agresivního psa, volně pobíhajícího po zahradě, který

---

<sup>11</sup> Ani tento dokument nezapře hlavní inspirační zdroj, když používá slavný Stalinův výrok „žije se lépe a radostněji.“ Viz Návrh a důvodová zpráva k zákonu č. 86/1950 Sb., trestní zákon. Digitální knihovna PS: Národní shromáždění 1948-1954 – tisky, tisk 472. Dostupné na <[http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0472\\_09.htm](http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0472_09.htm)>. [cit. 3. listopadu 2012].

<sup>12</sup> Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 1956, sp. zn. 1 Tz 277/56. [Program] Codexis pro Windows verze 7.0, aktualizace z 1. 9. 2012 [cit. 3. listopadu 2012].

<sup>13</sup> [Program] Codexis pro Windows verze 7.0, aktualizace z 1. 9. 2012 [cit. 3. listopadu 2012].

následně pokousal návštěvníka.<sup>14</sup> Podle tehdejšího komentáře k trestnímu zákonu může povinnost konat, která je adresátovi trestních norem s ohledem na okolnosti a jeho osobní poměry uložena, plynout zejména z těchto zdrojů:

1. ze zákona (např. povinnost překazit či oznámit trestný čin podle trestního zákona nebo povinnost pečovat o dítě podle zákona o rodině)
2. z převzatého závazku
3. z pracovní smlouvy, služebního příkazu či volby (člen národního výboru jako veřejný činitel povoláný k obstarávání veřejných věcí nesplní svou povinnost v úmyslu způsobit jinému škodu)
4. z jiných okolností (ten, kdo vlastním jednáním vyvolá nebezpečí, musí je odvrátit)<sup>15</sup>

Jak je vidět, tehdejší prameny zvláštní povinnosti konat se zvláště nelišily od těch současných, normovaných trestním zákoníkem. Jiné jednání, k němuž je adresát podle okolností a svých poměrů povinen, dnes tvoří určitou zbytkovou kategorii a umožňuje podřadit pod § 112 i výslovně neuvedený pramen povinnosti. Trestní zákon z roku 1950 ovšem ani příkladmo tyto prameny nerozvádí. Z omisivních trestných činů, soudobému trestnímu právu neznámých, můžeme uvést např. opuštění republiky podle § 95 odst. 2, kdy odnětím svobody na jeden rok až pět let má být potrestán československý občan, který neuposlechne úřední výzvy, aby se v určené lhůtě na území Československé republiky vrátil. Nebo § 123 odst. 2 písm. a), podle kterého bude odnětím svobody na jeden rok až pět let potrestán pachatel trestného činu zneužití náboženské funkce, který zneužije výkonu své duchovenské činnosti nebo podobné své náboženské funkce v úmyslu vykonávat na věci politického života vliv nepříznivý pro lidově demokratický řád republiky, a to tím, že odepře vykonat náboženský úkon, k němuž je povolán právě jako duchovní nebo jako osoba zastávající podobnou náboženskou funkci.

---

<sup>14</sup> Rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 5. 7. 1951, sp. zn. 4 Tk 139/51. [Program] Codexis pro Windows verze 7.0, aktualizace z 1. 9. 2012 [cit. 3. listopadu 2012].

<sup>15</sup> GLOGAR, Rudolf. In GLOGAR, Rudolf (ed). *Trestní zákon. Komentář*. Praha: Orbis, 1958, s. 236-237 (§ 75 trestního zákona).

## 1.5 Období let 1962-1989

Na vlně kodifikačního úsilí 60. let se svezlo také trestní právo. 29. 11. 1961 Národní shromáždění Československé socialistické republiky přijalo nový trestní zákon č. 140/1961 Sb., jenž nabyl účinnosti 1. 1. 1962. Také v tomto období bylo trestní právo v popředí zájmu státu jako prostředek potírání opozice a bylo tudíž výrazně prodchnuto politickou vůlí. Prokurátor byl coby strážce socialistické zákonnosti nejctěnějším příslušníkem právnické obce. Pozoruhodnou inovací, již ve své době nový trestní zákon přinesl, bylo kromě jiného zrušení doživotního trestu odnětí svobody a stanovení jeho nejvyšší výměry na patnáct let. Důvodem byl poznatek, že „*delší tresty odnětí svobody často maří výchovné poslání trestu.*“<sup>16</sup> Obžalovaný z trestného činu se tedy po nejpřísnějším trestu odnětí svobody musel obávat rovnou rozsudku smrti.

Co se týká povinnosti konat, zákonný text neprošel v § 89 odst. 2 tr. zák. žádnou změnou – pokračuje naopak v tradici předchozího zákona, kdy trestněprávní relevanci konání a opomenutí pachatele zákonodárce nivelizuje obecným ustanovením zařazeným ve společných ustanoveních na konci obecné části zákona. Jinou otázkou je, změnila-li se společnost natolik, aby rovněž normativní obsah tohoto ustanovení začal být jeho adresáty v jednotlivostech vnímán jinak i přes nezměněný text zákona. Komentář k právě probíranému zákonu<sup>17</sup> mezi prameny zvláštní povinnosti konat řadí:

1. povinnost plynoucí ze zákona či jiného právního předpisu
2. z úředního výroku
3. ze smlouvy (např. odpovědnost osob zavázaných střežit nebo jistým způsobem nakládat se svěřenou věcí)
4. z předchozího nebezpečného jednání (horolezec např. vyvede nezkušeného na nepřístupnou skálu, kde ho s úmyslem nebo u vědomí možnosti jeho úmrtí ponechá svému osudu)

Vývoj judikatury k problematice je veskrze kontinuální – plynule navazuje na předešlý vývoj.

---

<sup>16</sup> Návrh a důvodová zpráva k zákonu č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Digitální knihovna PS: Národní shromáždění Československé socialistické republiky 1960-1964 – tisky, tisk 65. Dostupné na <[http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0065\\_09.htm](http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0065_09.htm)>. [cit. 3. listopadu 2012].

<sup>17</sup> ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákon. Komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 658 (§ 89 trestního zákona).

## **1.6 Období po roce 1989**

Právní řád naší země prošel po sametové revoluci velmi důležitou hodnotovou proměnou, která se obvykle pojí s každou politickou revolucí. Vše prostupující demokratizace a návrat k výdobytkům občanské společnosti s sebou přinesly také potřebu změnit legislativní rámec, v němž se živelné změny společenských poměrů odehrávaly. Toto další období legislativní činnosti se nicméně až do roku 2009 na oblasti trestního práva přijetím nového kodexu nepodepsalo. Zákonodárny sbor šel cestou novelizací, jimiž musel řešit nejožehavější problémy starého práva. Na obsahu zákonného příkazu konat se ani v této době nic podstatného nezměnilo. Některé nové otázky přinesl až současný trestní zákoník, kterému se budeme věnovat v další kapitole.



## 2. Současná regulace omisivních deliktů obecným pohledem

### 2.1 Úvod do koncepce omisivních deliktů

Existence omisivních deliktů není pro právního teoretika ani pro praktika diskutabilní. Problémy však měli právníci, kteří poukazovali na to, že mezi opomenutím a následkem podstatným z hlediska trestního práva neexistuje příčinná souvislost ve smyslu filosofickém, neboť následek může být pouze vyústěním konání.<sup>18</sup> Opomenutí není ve vnějším světě jevů ničím. Toto nic nemůže přivodit žádný následek. Ve skutečnosti je nutné nahlížet pojem příčinné souvislosti pouze ve smyslu právním, tedy ryze účelovém, na přírodních zákonitostech nezávislém, protože právo nemá za úkol poznat a interpretovat podstatu jevů „o sobě“, nýbrž účelně korigovat společenský život. Kallab ve své učebnici poznamenává, že rozdíl mezi konáním a opomenutím nespočívá původně v odlišném jednání pachatelově, nýbrž ve stanovisku, ze kterého zákonodárce pozoruje dění a v tom, kterou jeho výše chce potrestat.<sup>19</sup> Konání znamená, že pachatel ze všech nabízejících se možností vyplňuje daný okamžik právě tou kterou aktivní činností a nikoli jinou. Opomenutí se projevuje tak, že nekoná, co konat po právu má, ač třeba současně koná něco úplně jiného. Důraz musíme položit na fakt, že opomenutí se týká činnosti, ke které je jednající právně povinen.<sup>20</sup> Jednu a tutéž činnost tak můžeme pojmenovat jak tím, co jednající dělá, tak tím, co nedělá. Nahlíženo optikou trestního zákona, záleží na tom, která forma jednání je rozhodující pro trestní odpovědnost. Každý, i komisivní delikt, znamená, že pachatel jednáním ignoruje („opomíjí“) trestní normu, která takové jednání zapovídá. Příkaz jednat určitým způsobem je zároveň zákazem jednat za těchto podmínek jinak. Konání a opomenutí se v pachatelově jednání často mísí. Ten, kdo svým aktivním počínáním vytvořil nebezpečnou situaci ohrožení

---

<sup>18</sup> SOLNAR, Vladimír. *Trestní právo hmotné. Část obecná*. Praha: Knihovna sborníku věd právních a státních, 1947, s. 64. Viz též SOLNAR, Vladimír a kol. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix s.r.o., 2009, s. 209-210.

<sup>19</sup> KALLAB: *Trestní právo...*, s. 33-34. Např. § 395 současného trestního zákoníku je nadepsán jako nesplnění bojového úkolu (omisivní jednání), ale skutková podstata prvního odstavce sankcionuje vzdálení se z místa výkonu služby za bojové situace (konání), jehož je nesplnění úkolu samozřejmým sice, leč pro trestní odpovědnost nepodstatným důsledkem. Naproti tomu neuposlechnutí rozkazu je veskrze omisivní delikt, poněvadž zákon reprobuje jen vojákovu pasivitu bez zřetele k tomu, jaký měl rozkaz nadřízeného obsah (pozn. aut.).

<sup>20</sup> Srov. zásadu soukromého práva, podle níž kdo mlčí, předpokládá se, že souhlasí, když mluvit měl a mohl.

trestním zákonem chráněného zájmu<sup>21</sup>, má z té příčiny zvláštní povinnost konáním nebezpečí odstranit. Instruktor autoškoly, který nezkušeného žáka dostane do kilometrové kolony na dálnici, kde někteří řidiči přejíždějí do protisměru a jiní zběsile troubí, musí udělat vše proto, aby takovou situaci měl pod kontrolou. Hrozí-li kvůli nevhodné volbě dopravní situace nebezpečí dopravní nehody, musí je instruktor vlastní aktivitou odvrátit. Solnař uvádí příklad řidiče, který se dopustí těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti tím, že v nebezpečné rychlosti v inkriminované chvíli opomene v pravý čas zabrzdit.<sup>22</sup> Omisivní delikt však od komisivního neodlišíme jen na podkladě toho, jedná-li pachatel spíše aktivně nebo pasivně (např. nabídnutí x přijetí úplatku).

## 2.2. Právě omisivní delikty

Právý omisivní delikt je spáchán tam, kde pachatel překračuje svým jednáním příkaz konat. Takový příkaz nelze porušit jinak, než opomenutím. Proto se toto protiprávní jednání nazývá pravým omisivním deliktem. Porušená povinnost je tzv. obecnou povinností konat, neboť stačí porušit tu právní normu, která identifikuje trestný čin a pachatel není v žádném zvláštním postavení. Zároveň není třeba uvažovat o tom, odkud tato povinnost pramení a zda je v té které situaci trestné porušit ji konáním či opomenutím. Právým omisivním deliktem je proto trestný čin, který pachatel dokoná již pouhým opomenutím příkazu konat jako obligatorního komponentu objektivní stránky legální skutkové podstaty. Porušuje tím povinnost ze zvláštní části trestního zákona (z konkrétní skutkové podstaty) pro něj plynoucí, kterou by v jeho postavení zásadně měla kterákoli jiná osoba bez ohledu na své osobní poměry a vnější okolnosti v době a místě spáchání deliktu. Příznačný je pro tyto trestné činy fakt, že k naplnění skutkové podstaty a ke vzniku trestní odpovědnosti není obvykle nezbytné vyvolat účinek, který se projeví na hmotném předmětu útoku. Zpravidla tudíž jde o trestné činy formální (čistě činnostní).<sup>23</sup> Do této skupiny podle TZ s účinností od 1. 1. 2010 řadíme:

---

<sup>21</sup> Slov. i § 2901 NOZ: „Vyzadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, má povinnost zakročít na ochranu jiného každý, kdo vytvořil nebezpečnou situaci nebo kdo nad ní má kontrolu, anebo odůvodňuje-li to povaha poměru mezi osobami. Stejnou povinnost má ten, kdo může podle svých možností a schopností snadno odvrátit újmu, o níž ví nebo musí vědět, že hrozící závažností zjevně převyšuje, co je třeba k zákroku vynaložit.“

<sup>22</sup> SOLNAŘ, Vladimír. *Základy trestní odpovědnosti*. Praha: Academia, 1972, s. 137.

<sup>23</sup> JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. Praha: Leges, 2009, s. 132.

- neposkytnutí pomoci (§ 150 TZ),
- neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku (§ 151),
- zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1,
- neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby (§ 241),
- nesplnění oznamovací povinnosti v daňovém řízení (§ 243),
- zanedbání péče o zvíře z nedbalosti (§ 303),
- nepřekažení trestného činu (§ 367),
- neoznámení trestného činu (§ 368),
- neplnění odvodní povinnosti (§ 370),
- nenastoupení služby v ozbrojených silách (§ 372),
- nenastoupení mimořádné služby v ozbrojených silách (§ 373),
- nenastoupení mimořádné služby v ozbrojených silách z nedbalosti (§ 374),
- neuposlechnutí rozkazu (§ 375),
- neuposlechnutí rozkazu z nedbalosti (§ 376),
- svémocné odloučení podle § 387 odst. 1.

Obecné pravidlo, že znakem objektivní stránky skutkové podstaty čistě omisivního deliktu není účinek, neplatí jedině u trestného činu zanedbání péče o zvíře z nedbalosti. Zatímco v případě péče o dítě pachatel dokonal trestný čin již opomenutím vyživovací povinnosti, u zvířete musí v konečném důsledku nastat ještě trvalé následky na zdraví nebo smrt. Zvíře je hmotným předmětem, na který pachatel útočí. Pokud z tohoto útoku nepovstane jeden z těchto účinků, nebo povstane účinek méně závažný, tento trestný čin spáchaný nebyl. K podobnému úsudku mohou svádět také trestné činy neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby a nesplnění oznamovací povinnosti v daňovém řízení, které jsou spáchané, je-li povinnost konat překročena ve větším rozsahu (§ 241 odst. 1), nebo je-li kvůli tomu ohroženo řádné a včasné stanovení či vymáhání daně od jiného ve větším rozsahu (§ 243 odst. 1), tedy v částce alespoň 50 000 Kč.<sup>24</sup> Zde se ovšem nejedná o účinek (tyto

---

<sup>24</sup> ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel (ed.). *Trestní zákoník II. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 2223, 2241 (§ 241 a § 243 TZ). Autor tak větší rozsah připodobňuje k větší škodě ve smyslu § 138 odst. 1. S tím souhlasím. Argumentovat můžeme tím, že tu jde o přesně vyčíslitelné bezdůvodné obohacení pachatele

trestné činy nemají hmotný předmět útoku), nýbrž o následek (srov. i § 42 písm. k)). Poněkud zvláštní je ve výčtu jako poslední zmíněný delikt svémocného odloučení. Pravým omisivním deliktem je pouze tehdy, je-li naplněna základní skutková podstata § 387 odst. 1. Zákon tu vybírá pouze jeden možný způsob svémocného vzdálení, a to nedostavení se k odjezdu či odletu vojenského transportu v určený čas, tedy nenastoupení k výkonu služby v určeném čase ve smyslu § 115 písm. a). Tohoto deliktu je možné se dopustit jen opomenutím. V dalších odstavcích tohoto ustanovení již nejde o pravý omisivní delikt. Podobná je situace u zanedbání povinné výživy. Zatímco odstavec první hovoří o typické pravé omisi, druhý zmiňuje trestný čin, který jí být nemůže. Nestačí totiž pouhé neplnění vyživovací povinnosti po určitou dobu, nýbrž pachatelovo jednání musí nadto vykazovat prvek konání, kdy se tento placení výživného úmyslně vyhýbá, např. stěhováním či výmluvami. Jde o druhou základní skutkovou podstatu, protože její objektivní stránka má jinou podobu v podstatných znacích. Nutné je úmyslné, aktivní vyhýbání se povinnosti vyživovat či maření její vymahatelnosti, které jediné tuto skutkovou podstatu zakládá.

Pravého omisivního deliktu se tedy lze dopustit výhradně opomenutím obecného příkazu, jež stanovuje legální skutková podstata trestného činu. Zevrubněji je tato povinnost pro některé z nich rozvedena ve zvláštních zákonech, které ji jako jev v rámci své věcné působnosti zavádí do právního řádu. Jen zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů, je základem pro odpověď na otázku, zda má otec vyživovací povinnost ke své dceři. Na § 135 a jiná ustanovení zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů, se obracíme, chceme-li zjistit, jestli byla včas splněna oznamovací povinnost správci daně ve smyslu § 243 odst. 1 TZ. Jindy naopak vystačíme s trestním zákoníkem (např. klasické neposkytnutí pomoci).

Vladimír Kratochvíl delikty omisivní pravé dále člení na pravé obecné a pravé speciální.<sup>25</sup> Kritériem tu je pramen povinnosti pachatelovy. Je-li tím pramenem obecně trestní zákoník, přičemž pro kvalifikaci jednání pachatele s ním interpret vystačí, hovoříme o omisivním deliktu pravém obecném (§ 150 odst. 1, § 367). Jestliže tato povinnost pramení

---

(srov. obdobné použití částek na výši prospěchu, viz § 138 odst. 2) a rovněž tím, že TZ používá též pojmy jako značný prospěch (§ 240 odst. 2 písm. c)), přičemž za interpretačního předpokladu racionálního zákonodárce je třeba vidět, že tyto pojmy nejsou použity nahodile.

<sup>25</sup> KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 217.

i z jiného než trestního zákona (§ 150 odst. 2, § 196 odst. 1), jedná se o omisi pravou speciální.<sup>26</sup> Tato klasifikace má opodstatnění, protože trestný čin z první jmenované množiny podle autora nikdy nemůže být kvalifikován jako nepravý omisivní delikt, zatímco o omisivním deliktu pravém speciálním totéž říci nelze.

## 2.3 Nepravé omisivní delikty

### 2.3.1 Úvod do koncepce nepravých omisivních deliktů

Právní řád může uchopit problém nepravých omisivních deliktů třemi různými legislativními technikami. První z nich má pro každé opomenutí zvláštní skutkovou podstatu. Druhá vystačí s obecným ustanovením, jež uznává existenci kvalifikovaných opomenutí a zároveň stanovuje předpoklady, za nichž má tato forma jednání stejnou trestněprávní relevanci jako konání. Třetí technika nezná ani kasuistická ustanovení, ani podobnou generální klausuli, a vychází z toho, že opomenutí je možné trestat podle obyčejných skutkových podstat. Český zákonodárce zvolil druhou alternativu. K identifikaci nepravého omisivního deliktu musíme provést dvojí subsumpci, kterou je v první řadě podřazení skutkového děje pod zákonnou skutkovou podstatu příslušného trestného činu a v druhém plánu pod obecné ustanovení obsahující zvláštní povinnost konat, kterým je § 112 TZ. Podle tohoto ustanovení se *„jednáním rozumí i opomenutí takového konání, k němuž byl pachatel povinen podle jiného právního předpisu, úředního rozhodnutí nebo smlouvy, v důsledku dobrovolného převzetí povinnosti konat nebo vyplývala-li taková jeho zvláštní povinnost z jeho předchozího ohrožujícího jednání anebo k němuž byl z jiného důvodu podle okolností a svých poměrů povinen.“* Tento delikt může být v závislosti na okolnostech jednotlivého případu spáchán konáním nebo i opomenutím.<sup>27</sup> Vždy je ovšem porušen legální zákaz (nikoli příkaz jako v případě pravé omise). Je porušena také tzv. zvláštní povinnost konat, již

---

<sup>26</sup> Kratochvíl si v této souvislosti všímá, že existují trestné činy dílem čistě omisivní, dílem čistě komisivní. Např. trestný čin zanedbání povinné výživy je v odst. 1 čistě omisivní („neplní“), v odst. 2 čistě komisivní („vyhýbá se“). Každý odstavec reguluje trestný čin s jinými znaky a není možné chápat takové ustanovení vcelku jako nepravý omisivní delikt, nýbrž výše popsaným způsobem. Viz KRATOCHVÍL: *Kurs...*, s. 220-221.

<sup>27</sup> Tzv. delicta commissiva per omissionem. Je nicméně poněkud nelogické označit tyto trestné činy za nepravé omisivní, poněvadž každý trestný čin je nakonec spáchán buďto omisivně anebo komisivně. Vražda spáchaná opomenutím právní povinnosti je z hlediska formy jednání omisivním deliktem stejně jako neodvedení daně.

upravuje právě § 112. Podobná ustanovení se vesměs mohou týkat pouze nepravých omisivních deliktů a zvláštní povinnosti konat, kdy objektivní stránka skutkové podstaty neurčuje formu jednání pachatele a je proto nutné rozhodnout, jestli opomenutí určité povinnosti vedoucí při konkrétním skutkovém ději ke stejnému následku jako konání, je relevantní pro vznik trestní odpovědnosti. Takové ustanovení tudíž je nezbytné k založení trestní odpovědnosti za nepravý omisivní delikt, poněvadž zjednává jistotu v otázce, za jakých okolností se opomenutí svou relevancí z pohledu trestního práva rovná konání. V případě pravého omisivního deliktu je toto ustanovení nadbytečné, protože trestnost opomenutí je již výslovně vyjádřena v zákonné skutkové podstatě. Zmíněná norma tak má v zákoně svou úlohu. Zaceluje v něm jistou „šedou zónu“, ve které by pochybnosti o stejné důležitosti obou forem jednání mohly být považovány za nežádoucí mezeru v zákoně. Normativní význam ustanovení tedy záleží ve stanovení podmínek, za nichž se opomenutí co do společenské škodlivosti a trestněprávní relevance shoduje s konáním. Opomenutí je totiž obecně méně zavrženíhodnou formou jednání, u níž je nadto obvykle obtížnější zkoumat subjektivní stránku. Jestliže pachatel koná a sleduje tím protiprávní cíl (nebo z jeho konání protiprávní následek prostě nastane), je snazší rekonstruovat proběhlý skutkový děj tak, jak se odehrál v jeho mysli; konání je „materiálem“, ze kterého každý interpret může zjistit pachatelův vnitřní poměr k vlastnímu jednání a jeho následku. Opomenutí vzbuzuje větší pochybnost o mentálním stavu pachatele, neboť pozorovateli o pachateli mnoho neprozrazuje. Vkrádá se tak myšlenka, jestli pachatelova pasivita nepochází z nemoci, okamžitého úleku či třeba z pouhé roztržitosti. Charakteristické je pro tyto delikty to, že znakem jejich skutkové podstaty je účinek, za který je pachatel trestně odpovědný. Proto jsou též nazývány výslednými, materiálními delikty. Pachatel totiž vlastním jednáním útočí na hmotný předmět útoku a má kontrolu nad zdrojem nebezpečí (ošetřující lékař neuvede včas do chodu přístroj, jenž by pacienta udržel při životě). Ani tento znak ovšem neplatí bezvýjimečně (srov. trestný či nadržování podle § 366).

### **2.3.2 Prameny zvláštní povinnosti konat**

Jak bylo už několikrát zmíněno, diferenciací omisivních deliktů na pravé a nepravé je neodmyslitelně spjata s odlišením obecné a zvláštní povinnosti konat. U omisivních deliktů není nutné se touto otázkou zabývat, neboť každý trestný čin, s výjimkou čistě omisivního,

může být spáchán konáním. Některé trestné činy mají v základní skutkové podstatě znak, který bychom v případě omisivního deliktu označili za pramen zvláštní povinnosti konat.<sup>28</sup> Povinnost pachatele ke konání je nazývána zvláštní povinností konat. V učebnicích trestního práva se zpravidla dozvíme, že tato zvláštnost je důsledkem zvláštního právního vztahu, ve kterém je pachatel k následkům svého jednání už před spácháním trestného činu.<sup>29</sup> Pachatel přebírá z určitého důvodu odpovědnost za zdroj nebezpečí, resp. za ohrožený právní statek, a tudíž i povinnost odvrátit jeho následky. Tuto povinnost by měl mít pouze tehdy, je-li odvrácení či alespoň zmírnění škodlivého následku v jeho možnostech. U popisu opomenutí jako formy jednání se v tuzemských učebnicích trestního práva nejčastěji dozvídáme, že je to trestněprávně relevantní projev vůle záležející ve zdržení se fyzické aktivity.<sup>30</sup> Tento důraz na fyzický projev vůle pohybem či nehybností je dědictvím tzv. naturalistického názoru na rozlišení konání a opomenutí, které přecenilo tento aspekt a podcenilo fakt, že trestní právo stíhá vůli ve spojení s jejím projevem, tedy nebezpečný stav mysli pachatele, který doznal konkrétního projevu ve světě, nikoli pouze jednání jako takové. Tento přístup v České republice dodnes převládá.<sup>31</sup> Jeho důsledkem se ovšem nakonec stala neschopnost najít mezi opomenutím zvláštní povinnosti a následkem příčinnou souvislost v podobě, v jaké existuje mezi konáním a následkem. Aby tento problém vyřešila, přijala teorie trestního práva nakonec institut nepravé povinnosti konat. Chceme-li rozumět důvodu přítomnosti této zvláštní povinnosti v zákoně, je podle mého nejvýstižnější Kučerův názor, který říká, že „zvláštní povinnost je institutem, kterým tradiční nauka překlenula neschopnost nalézt mezi nepravým opomenutím a jeho následkem takovou příčinnou souvislost, která je dána

---

<sup>28</sup> Např. podle § 232 odst. 1, „kdo z hrubé nedbalosti porušením povinnosti vyplývající ze zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uložené podle zákona nebo smluvně převzaté

a) data uložená v počítačovém systému nebo na nosiči informací zničí, poškodí, pozmění nebo učiní neupotřebitelnými, nebo

b) učiní zásah do technického nebo programového vybavení počítače nebo jiného technického zařízení pro zpracování dat,

a tím způsobí na cizím majetku značnou škodu, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.“

<sup>29</sup> JELÍNEK: *Trestní právo...*, s. 163.

<sup>30</sup> KRATOCHVÍL: *Kurs...*, s. 216, nebo NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 5. vydání. Praha: ASPI, a. s., 2007, s. 162.

<sup>31</sup> Viz též KUČERA, Pavel. Tuzemský přístup k opomenutí v trestním právu v zrcadle trojího členění. *Základní úvahy. Trestněprávní revue*, 2012, roč. 11, č. 5, s. 107.

v případě konání.<sup>32</sup> Tento problém bude ještě rozebrán. Zvláštní povinnost konat, jak bylo výše uvedeno, vyplývá dnes z těchto zdrojů:

1. jiný právní předpis
2. úřední rozhodnutí
3. smlouva
4. dobrovolné převzetí povinnosti konat
5. předchozí ohrožující jednání
6. jiný důvod vyplývající z okolností a z poměrů pachatele

Trestní zákoník se chce odlišit od dvou svých předchůdců a konkrétní, judikaturou vyvozené prameny zvláštní povinnosti konat ve svém textu zmiňuje. Avšak podmínka, že kterýkoli pramen této povinnosti jím musí být nejen formálně (jakákoli smlouva uzavřená pachatelem, která jej k něčemu zavazuje), ale i materiálně (podle okolností a svých poměrů musí mít povinnost podle ní konat), pochopitelně zůstává.

1. Povinností uloženou jiným právním předpisem může být povinnost příslušníka hasičského záchranného sboru provést zásah,<sup>33</sup> povinnost fyzické osoby uposlechnout výzvy k dodání věcných prostředků k prověření opatření pro zabezpečení obrany státu<sup>34</sup> či povinnost zaměstnavatele zajistit zaměstnanci poskytnutí první pomoci.<sup>35</sup> Povinnost může ovšem plynout i z podzákoného právního předpisu, jako je ministerská vyhláška. Neznamená to porušení zásady *nullum crimen sine lege*, neboť pachatel sice poruší povinnost konat stanovenou pouhou vyhláškou, nicméně naplní současně skutkovou podstatu trestného činu, který je zařazen do trestního zákoníku. Jiným právním předpisem je tu vždy předpis mimotrestní.<sup>36</sup>

2. Úředním rozhodnutím, které založí zvláštní povinnost konat, může být např. nařízení stavebního úřadu vlastníku stavby k jejímu odstranění.<sup>37</sup> Zřítí-li se část stavby v době, kdy již měla být odstraněna, a její sutiny někoho zraní, může být vlastník stavby trestně odpovědný

---

<sup>32</sup> KUČERA 2011a: Opomenutí..., s. 133.

<sup>33</sup> § 6 odst. 1 zákona č. 238/2000 Sb., zákon o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změnách některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

<sup>34</sup> § 11 ve spojení s § 10 písm. d) zákona č. 222/1999 Sb., zákon o zajišťování obrany České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

<sup>35</sup> § 103 odst. 1 písm. j) zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

<sup>36</sup> § 110 TZ per eliminationem.

<sup>37</sup> § 129 odst. 1 zákona č. 183/2006 Sb., zákon o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů.



za účinek a tedy, v závislosti na stupni zavinění, za některý z trestných činů ublížení na zdraví.

3. Smlouvou může být smlouva o úschově, kdy schovatel neopatruje věc pečlivě, v důsledku čehož dojde k jejímu poškození. Bude-li na jeho straně shledán alespoň nepřímý úmysl, může být odpovědný za poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 TZ.

4. Dobrovolné převzetí povinnosti konat neboli tzv. garance znamená faktické převzetí péče o chráněný právní statek, které nemá smluvně právní, nýbrž výlučně skutkový základ. Může k němu dojít, hlídá-li osoba dítě či psa svého souseda, vyjede-li si řidič autoškoly se svým žákem, anebo jestliže trenér karate převezme starost o své svěřence na republikovém turnaji.

5. Předchozí ohrožující jednání může mít různou povahu. Šámal odlišuje jednání, jež samo o sobě není trestné ani protiprávní od jednání, jež má znaky jiného trestného činu. V prvním případě může jít o horolezce, který přivede svého fyzicky postiženého žáka na nepřístupné místo, kde pojme úmysl zanechat jej bez pomoci. Pokud žák nakonec zemře, spáchal horolezec vraždu podle § 140 TZ opomenutím.<sup>38</sup> Ve druhém případě pachatel nejprve úmyslně omezí svobodu své oběti, když ji sváže a uzamkne ve sklepě (§ 171 TZ), ale později, v obavě před vlastním trestním stíháním za toto jednání, se rozhodne svého vězně usmrtit a opět jej ve sklepě nechá bez pomoci. Zde se jedná znova o vraždu spáchanou opomenutím, protože pachatel vytvořil nebezpečnou situaci, kterou plně kontroloval a rozhodl se ponechat svou oběť této situaci napospas. Jako vražda je trestné právě toto zanedbání zvláštní povinnosti, kterou pachatel předtím zatížil sám sebe díky své protiprávní ingerenci.<sup>39</sup> Rozpoznání garance a ingerence může být často obtížné. Sám Šámal ve svém komentáři jako příklad garance uvádí dobrovolné zajišťování výuky potápění nebo horolezecký kurs, jako příklad ingerence pak výše uvedený případ horolezce.<sup>40</sup> Je jasné, že počínání horolezce není z objektivního hlediska ohrožující až v okamžiku, kdy si usmyslel svého žáka opustit (neboť by bylo neúčelné chtít po něm, aby odvrátil nebezpečí poté, kdy se sám rozhodl pro opak), nýbrž již od počátku výstupu na skálu. Vzniká otázka, co je garance (horolezec převezme skupinu turistů k výstupu) a co ingerence. Nejde o omyl autora komentáře. Tento příklad zřetelně demonstruje vztah mezi garancí a ingerencí, jenž je de facto vztahem obecného

---

<sup>38</sup> ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel (ed.). *Trestní zákoník I. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1262 (§ 112 TZ).

<sup>39</sup> Tamtéž. Viz též KRATOCHVÍL: *Kurs...*, s. 219.

<sup>40</sup> Tamtéž.

ke zvláštnímu. Předchozí ohrožující jednání totiž nelze chápat jinak, než jako převzetí péče o chráněný statek na základě nebezpečné situace, kterou potenciální pachatel sám vyvolal. Pouze tu ustupuje do pozadí prvek dobrovolnosti a rozhodující je objektivně existující nebezpečná situace. Toto odlišení má tedy spíše sloužit právní jistotě adresátů. Vezme-li si tudíž instruktor na starost skupinu turistů, probírá s nimi bezpečnostní pravidla a upevňuje-li jim lana a skoby, pohybujeme se stále v mezích garance (pokud by zde ovšem soud neshledal existenci nějakého právního důvodu vzniku garanční povinnosti, postavení garanta podle současné úpravy nevznikne). Uvázal-li instruktor některému z turistů uzel špatně do té míry, že to může objektivně ohrozit jeho život, mohla by se v této situaci garance změnit v ingerenci. Není proto náhodou, že v části německé odborné literatury se za garanta pokládá každý nositel zvláštní povinnosti konat.<sup>41</sup>

Výčet pramenů zůstává otevřený, protože připouští i jiný důvod, pro který byl pachatel podle okolností a svých poměrů povinen konat. První tři prameny jsou právními prameny i bez ustanovení § 112. Garance a ingerence jsou původně prameny mravního řádu, které zákonodárce pro jejich význam pojal do trestního zákoníku. Obecné ustanovení typu našeho § 112 je příznačné pro většinu zemí kontinentální Evropy. Můžeme říci, že s přijetím nového trestního zákona dosavadní pojetí zvláštní povinnosti konat doznalo určité změny, jelikož jsou prameny zvláštní povinnosti vyjmenovány v jeho textu, přičemž k těm tradičním přibyla garance a ingerence. Teoretická koncepce zvláštní povinnosti konat a obou základních skupin omisivních deliktů ovšem zůstala nezměněna. Je otázkou, zda je česká konstrukce v tomto směru efektivní a plní dobře svůj účel. Kritické zhodnocení čtenář nalezne v poslední kapitole.

---

<sup>41</sup> Tamtéž. Viz také JELÍNEK: *Trestní právo...*, s. 166.

### **3. Zvláštní část trestního zákoníku a trestný čin neposkytnutí pomoci**

#### **3.1 Neposkytnutí pomoci podle § 150**

V § 150 odst. 1 se dozvídáme, že „*kdo osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví nebo jiného vážného onemocnění, neposkytne potřebnou pomoc, ač tak může učinit bez nebezpečí pro sebe nebo jiného, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.*“ Druhý odstavec říká, že „*kdo osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví nebo vážného onemocnění, neposkytne potřebnou pomoc, ač je podle povahy svého zaměstnání povinen takovou pomoc poskytnout, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.*“<sup>42</sup> Tento tradiční pravý omisivní delikt je zařazen do dílu 3 (Trestné činy ohrožující život nebo zdraví) hlavy I (Trestné činy proti životu a zdraví) zvláštní části trestního zákoníku. Jedná se o přečin, který může být spáchán výhradně úmyslně (§ 13 odst. 2 a contrario) a který je dokonán ohrožením chráněného statku.<sup>43</sup> V tomto ustanovení nacházíme dvě základní skutkové podstaty, které se nicméně podobají natolik, že jednočinný souběh podle odstavce prvního a druhého nepadá v úvahu. Jeden a tentýž trestný čin tu sestává ze dvou skutkových podstat, z nichž jedna (odst. 2) je v poměru speciality ke druhé. V případě odst. 2 je pramenem obecné povinnosti konat povaha pachatelova zaměstnání, jež mu ukládá právní povinnost snášet nepříznivý následek bez ohledu na nebezpečí, které mu v této situaci hrozí. Za právní normou se skrývá širší společenská souvislost, kdy některá zaměstnání předpokládají nasazování vlastního zdraví a života zaměstnanců. Nebezpečí pro život a zdraví zakročující osoby je ve své podstatě okolností vylučující protiprávnost - krajní nouzí, která ovšem podle současného pojetí nemá místo u určitých zaměstnání, neboť by tím popřela jejich společenské poslání. Zvláštní, samostatná skutková podstata v odst. 2, se tedy odlišuje zvláštním pramenem zakročovací povinnosti a absencí negativní podmínky trestnosti, které blíže charakterizují postavení pachatelovo. Neposkytnutí pomoci se ve druhém odstavci mění ve dvou důležitých znacích, z nichž první zužuje dopad skutkové podstaty co do subjektů

---

<sup>42</sup> Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

<sup>43</sup> Kromě dikce § 150 srov. i název dílu 3. Každému, kdo posuzuje takový případ, tudíž odpadá povinnost zkoumat míru poškození zdraví ve smyslu §122.

a druhý mění podmínky trestní odpovědnosti (přísnější trestání je obojího již jen důsledkem). Nejedná se o kvalifikovanou skutkovou podstatu. Třebaže je stále řeč o neposkytnutí pomoci, objektivní stránka skutkové podstaty je naplněna i tehdy, pokud pachatel zákrokem ohrozí sám sebe na životě, a doznává tak podstatné změny. Obecná povinnost poskytnout pomoc není nic jiného než odraz v jednadvacáté poznámce uvedené obecné zakročovací povinnosti podle obecného, soukromého práva, do práva zvláštního, trestního, kde získává význam pro trestní odpovědnost.

Neposkytnutí pomoci podle § 150 odst. 1 se dopustí každý, kdo v dané situaci nepomůže jinému, který je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví či jiného vážného onemocnění, ačkoli může pomoci bez nebezpečí pro sebe či jiného. Tento trestný čin můžeme nazvat obecným, protože jej může spáchat obecně kdokoli.<sup>44</sup> Neposkytnutí pomoci se nelze dopustit než úmyslně. Neposkytnout pomoc je možné přirozeně též nedbalostně, ovšem trestní právo si všímá pouze omisivního jednání, které je prodchnuto přímým či nepřímým úmyslem. Proces dokazování proto musí odlišit nedbalost od úmyslu, aby bylo zjevné, zda je obviněný, resp. obžalovaný, vůbec trestně odpovědný za své jednání. Je třeba říci, že úlek a strach, který pachateli způsobí situace, kdy musí poskytnout pomoc, nevylučuje zavinění ve formě úmyslu. Tento fakt může být zohledněn jako polehčující okolnost (§ 41 písm. a), písm. b)). I kdyby nakrásně pachatel chtěl oběť trestného činu svou pasivitou usmrtit a tento následek by skutečně nastal, trestně odpovědný bude pouze za ohrožující jednání. Na první pohled se to může zdát nelogické, poněvadž české trestní právo je založeno na principu odpovědnosti za zavinění a trestný čin poruchový (vražda) by nadto měl vyloučit ohrožující delikt spočívající v neposkytnutí pomoci, jelikož ten je k vraždě v poměru subsidiarity (což platí i pro konkurenci přípravy či pokusu poruchového deliktu s deliktem ohrožujícím).<sup>45</sup> Stačí nicméně otočit o několik stran zpět, abychom zjistili, že porušení obecné povinnosti konat není stejně závažné jako jednání (§ 112 a contrario) a proto pravý omisivní delikt nemůžeme kvalifikovat jako poruchový trestný čin spáchaný porušením zvláštní povinnosti konat nebo i komisivně. Za poruchový trestný čin může být odpovědný ten, kdo poruší zvláštní povinnost konat a jehož zavinění se vztahuje k poruše. U úmyslného omisivního deliktu pak bude odpovídat za přípravu či pokus,

---

<sup>44</sup> JELÍNEK: *Trestní právo*..., s. 132.

<sup>45</sup> Tamtéž, s. 330.

anebo za dokonaný trestný čin v závislosti na tom, zda porucha nastala či ne. Nedbalostní trestný čin naproti tomu nelze připravovat ani se o něj pokusit, a tak je tu k odpovědnosti za poruchu nutné, aby skutečně nastala. Za pouhý vnitřní stav vědomí nelze nikoho trestat, nezpůsobil-li zároveň určitý důsledek ve vnějším světě (*cogitationis poenam nemo patitur*). Výjimkou je v tomto směru neposkytnutí pomoci podle § 150 odst. 2, kryje-li se povinnost vyplývající z povahy zaměstnání se zvláštní povinností konat a trestný čin směřuje k poruše, která je zahrnuta v zavinění pachatele. Zde se vracíme ke Kratochvílem zmiňovanému pravému omisivnímu deliktu speciálnímu, který bychom za uvedených podmínek posoudili jako nepravý omisivní delikt. Příslušník Policie ČR je povinen po použití zbraně nebo donucovacího prostředku (chvatu, úderu, obušku, pout atd.) osobě, proti které zasáhl, poskytnout první pomoc, případně obstarat lékařské ošetření.<sup>46</sup> Jestliže tyto povinnosti nesplní a jsou-li současně naplněny potřebné znaky objektivní stránky skutkové podstaty § 150 odst. 2, vzniká otázka, máme-li jeho jednání kvalifikovat podle uvedeného ustanovení nebo podle § 112 ve spojení s náležitým ustanovením o poruchovém trestném činu. Za podmínek zmíněných již výše bude policista odpovědný za poruchový delikt, neboť ten je speciální a závažnější než pravá omise a je třeba jej takto stíhat. Pramenem zvláštní povinnosti konat je zákon a obecně též pachatelova ingerence.

Povinnost pomoci ovšem nemá ten, kdo by tak činil v nebezpečí pro sebe nebo jiného. Vidíme, že zákonodárce bere ohled též na možnosti pachatele a snaží se nalézt vztah proporcionality mezi vážností situace a prostředky a schopnostmi pachatele. Právní řád je totiž souhrnem racionalizovaných pravidel a nevyžaduje po svém adresátovi altruismus či sebeobětování, nýbrž by měl vždy fungovat podle měřítek přiměřenosti a rozumnosti, která dovolují uložit pouze takovou právní povinnost, již je schopen v konkrétní situaci splnit i průměrný jedinec. Život a zdraví potenciálního pachatele a jeho případné oběti jsou chráněny stejnou měrou. Díváme-li se na uvedenou část dispozice odst. 1 touto optikou, pak je logické, že nebezpečím je tu myšleno nebezpečí stejného řádu jako to, které ohrožuje oběť neposkytnutí pomoci, tedy ohrožení na zdraví či životě. Rozhodně jím nemůže být možná újma profesní cti nebo nebezpečí trestního stíhání. Druhovým objektem neposkytnutí pomoci je zdraví a život člověka. Povinnost poskytnout pomoc má každý ve prospěch osoby,

---

<sup>46</sup> § 57 odst. 1 zákona č. 273/2008 Sb., Zákon o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

kteřá se nachází v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví či jiného vážného onemocnění. Každý z nás je proto z hlediska trestního práva povinen pomoci opilci, který v podroušeném stavu leží v červencových vedrech na žárem sálající asfaltové silnici nebo cyklistovi, který se v příkopu dusí zapadlým jazykem. Taková povinnost nás nestihá v případě kolegy z práce, který dostal na konferenci záchvat kašle, protože mu zaskočila kapka vody. V zájmu zachování rovnosti před zákonem se vážnost situace rozpoznává nikoli z pozice konkrétního pachatele a jeho osobních kvalit trvalých či okamžitých, nýbrž pohledem osoby obdařené průměrnou bystrostí a průměrným rozumem, která jedná za dané situace. Osoba průměrně rozumného jedince je tradiční právní figura, která slouží k nutné objektivizaci nutně subjektivního psychického rozpoložení.<sup>47</sup> V důkazním řízení je nemožné s matematickou jistotou určit stav vědomí jednající osoby a současně je nezbytné ve věci rozhodnout a zajistit přitom rovnost před zákonem. Soudce tak uvažuje nejprve o tom, jak by si v identické situaci počínal průměrně ostražitý jedinec (ztělesňující vlastně stav poznání v daném čase a místě) a tuto odůvodněnou hypotézu pak srovnává s jednáním konkrétního pachatele, z něž usoudí na stav jeho vědomí a vůle. Tímto chci názorně demonstrovat právní řešení otázky zdravotního stavu natolik vážného, že nás již povинуje zasáhnout způsobem předvídaným v § 150. Podle rozhodnutí č. 9/1967 Sb. rozh. tr. „*ohrožená osoba jeví známky vážné poruchy zdraví mimo jiné i tehdy, došlo-li ke zranění za okolností a podmínek, z nichž i bez odborných znalostí lze usuzovat na vážné zranění.*“<sup>48</sup> Je ovšem potřeba dodat, že pokud se tohoto trestného činu dopustí student zdravotnické školy, není důvod nezohlednit vyšší úroveň jeho znalostí, kdy k případnému zproštění obžaloby bude nutné prokázat větší odbornou zdatnost než u průměrně rozumné osoby. Podle zákona je nutné poskytnout potřebnou pomoc. Jedná se o pomoc, jež je v dané situaci nezbytná k odvrácení nebo alespoň ke zmírnění nebezpečí hrozícího životu a zdraví ohrožené osoby, která může mít podobu první pomoci, přivolání pomoci či obojího.<sup>49</sup> Soud opět přihlíží k možnostem pachatele.

---

<sup>47</sup> Podobně srov. průměrný spotřebitel u skutkových podstat nekalé soutěže či rozumně se chovající osoba u zavinění ke škodě (pozn. aut.).

<sup>48</sup> rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 4. 11. 1966, sp. zn. 6 Tz 57/66. Dostupné na < <http://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=njptcojwg5pxezzl52he&conversationId=4193112>>. [cit. 1. prosince 2012].

<sup>49</sup> Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. 3. 1963, sp. zn. 1 Tz 7/63. Dostupné na < <http://www.beck-online.cz/bo/document->

Pomoc musí v první řadě přijít včas. Osoba, která spatří hlasitě se dívajícího jedince na autobusové zastávce a seznává tak, že mu hrozí zadušení, je v tomtéž okamžiku povinna mu pomoci podle svých možností (nehrozí-li jí z toho obecně stejně vážné nebezpečí). Jestliže se situace zalekne a vzdálí se, ale za několik minut se s neklidným svědomím vrátí, aby poskytla pomoc, trestný čin byl již dokonán a trestní odpovědnost založena. V úvahu přichází pouze její následný zánik účinnou lítostí (§ 33). Objekt neposkytnutí pomoci je totiž ohrožen již před spácháním trestného činu a přihlížející osoba má povinnost zakročit k jeho ochraně. Trestný čin je tak dokonán již okamžikem nesplnění této povinnosti. Tvrdý dopad takového ustanovení může korigovat právě institut účinné lítosti, protože je velice důležité chování pachatele po dokonání trestného činu. Neposkytnutí pomoci je formálním trestným činem a pachatel tak neodpovídá za výsledek svého jednání, nýbrž spíše za jednání samotné. Jeho pomoc proto nemusí nezbytně vést k záchraně; musí ale odpovídat maximálním možnostem a schopnostem daného pachatele za daných okolností. Z téhož důvodu ze sebe pachatel nemůže sejmout odpovědnost s poukazem na to, že by zraněnému stejně nikdo nepomohl.<sup>50</sup> Podobně musíme nahlížet případ, kdy zraněnému již někdo pomoc poskytuje, ale bez asistence dalšího pomocníka situaci nezvládne. I tento fakt je nutné posoudit podle hledisek výše uvedených. Rozhodující je kladná odpověď na otázku, jestli je zraněný stále v ohrožení života nebo jeví známky vážné poruchy zdraví nebo jiného vážného onemocnění. Za této situace vzniká povinnost poskytnout pomoc i tehdy, jestliže již je zraněný v něčí péči, která je evidentně odborná a povede k uzdravení, ale život či zdraví zraněného jsou posud ohroženy. Povinnost zasáhnout končí tam, kde končí ohrožení života či zdraví, kde potenciální pachatel nemůže zasáhnout bez nebezpečí pro svůj život či zdraví, nebo kde jsou dány oba tyto předpoklady. Na osobě, která je očividně po smrti, se tak nelze dopustit neposkytnutí pomoci. V citovaném případě 9/1967 Sb. rozh. tr. se obžalovaný řidič motorového vozidla, který na kruhovém objezdu nedal přednost a srazil motocyklistu, marně pokoušel zbavit odpovědnosti s poukazem na to, že nemohl spáchat trestný čin neposkytnutí pomoci, neboť ihned po nehodě

---

[view.seam?type=html&documentId=njptcojwgnpxexztg5pxi4q&conversationId=4194150](http://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=njptcojwgnpxexztg5pxi4q&conversationId=4194150)>. [cit. 3. prosince 2012]. Viz též rozhodnutí NS ze dne 10. 12. 2008, sp. zn. 8 Tdo 1421/2008. Dostupné na <<http://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=njptembqhbpxm6lcmvzf63ttl42dmnr&conversationId=4194658>>. [cit. 3. prosince 2012].

<sup>50</sup> Viz i ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL 2010:..., s. 1425 (§ 150 TZ).

sice sám ujel, ale poškozenému účinnou první pomoc poskytl a lékaře přivolali jiní lidé. Potřebná pomoc může tedy záležet ve svépomocném zákroku, v zákroku s následným přivoláním lékaře či pouze v přivolání lékaře. Takový postup bývá na místě, je-li zjevné, že neodborný zákrok by mohl stav zraněného spíše zhoršit.<sup>51</sup> Neposkytnutí pomoci podle § 150 je v odst. 2 modifikováno způsobem, který je popsán úvodem podkapitoly. Zákon hovoří o *povaze zaměstnání*, čímž dává najevo, že má jít o atribut právní, jehož kvalifikace však je usměrněna jeho *povahou*. Určující tak bude nejen např. text pracovní smlouvy a zákoníku práce, ale i faktická náplň zaměstnání. Tato skutková podstata, stejně jako trestný čin podle § 151, představuje jakýsi mezistupeň mezi § 150 odst. 1 a § 112. Kdyby neexistovala, často bychom takový případ museli vyhodnotit jako porušení zvláštní povinnosti konat, jako poruchový delikt. Povaha zaměstnání vyžaduje vyšší odbornou přípravu v oblasti ochrany zdraví a života, přináší vyšší odpovědnost za tyto hodnoty a tedy i vyšší očekávání, která má v tomto ohledu společnost. Tato skutková podstata nedopadá na občana, který absolvoval u Českého červeného kříže kurs první pomoci, za nějž dostal certifikát, protože tato dovednost není náplní jeho zaměstnání. Naopak student vysoké školy, který pracuje jako plavčík v aquacentru na základě dohody o pracovní činnosti, bezpochyby adresátem tohoto ustanovení je, ačkoli jde pouze o brigádu. Jedná se také o zaměstnání (na základě příslušné legislativy z oblasti zaměstnanosti). Navíc je hlavním účelem ustanovení chránit život a zdraví člověka, z jehož pohledu není rozdíl mezi plavčíkem, který tuto práci vykonává dvacet let jako pracovní poměr, a brigádníkem, který si chce přivydělat během letních prázdnin. Protože působnost všech tří právních norem o neposkytnutí pomoci je velmi široká, také povahu zaměstnání musí řešitel právního případu zkoumat bedlivě. Lékař musí znát pravidla první pomoci a vědět, jak nejlépe poskytnout nebo obstarat potřebnou pomoc i tehdy, pokud jí sám není schopen. Představme si, že se ocitne v situaci, kdy je nutné pomoci nehybné osobě uvězněné a na životě ohrožené v domě pobořeném zátopou, sesuvem půdy či požárem, lékař ovšem na rozdíl od hasiče či člena záchranné služby není pro takové situace školen. Máme aplikovat ustanovení § 150 odst. 2 a uložit mu tak právní povinnost nést všechny možné následky nebezpečí způsobeného v daném případě porušenou statikou

---

<sup>51</sup> Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. 3. 1963, sp. zn. 1 Tz 7/63. Dostupné na < <http://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=njptcojwgnpxexztg5pxi4q&conversationId=4194150>>. [cit. 3. prosince 2012].



budovy? Zahrnuje povaha lékařského zaměstnání povinnost vzít na svá bedra riziko, že se na záchránce sesune kus podmáčené zdi nebo na něj spadne hořící krokev? Pokud ne, můžeme říci, že je rozhodující cíl, tedy poskytnutí potřebné pomoci, za který lékař odpovídá, a proto na cestě k němu musí průvodní nebezpečí nést? Jsem přesvědčen, že odpověď na tyto otázky zní ne. Stojí-li lékaři v cestě polorozbořený dům, který může každou chvíli spadnout, nachází se lékař v ten moment ve stejné pozici jako běžný občan. Není odborně školen k tomu, hledat si cestu zříceninou, odstranit trosky a bezpečně z nich zraněného vyprostit a vynést. Zdůrazňovat pouze pomoc zraněnému by znamenalo něco jako činit lékaře odpovědná za výsledek a nutit ho přijmout veškeré nebezpečí plynoucí ze situace, nad kterou nemá a po odborné stránce nemůže mít kontrolu; odpovědnost za výsledek znamená objektivní odpovědnost, která v trestním právu, založeném na odpovědnosti za zavinění, nemá místo. Nakonec bychom museli dojít k závěru, že život zraněného je chráněn více než život lékařův. Povaha zaměstnání je tudíž neurčitý právní pojem, který nicméně musíme vykládat velmi obezřele a v každém případě jej znova vysvětlit a právně odůvodnit v kontextu situace. Když už byla řeč o záchranné službě a o šíři dopadu skutkových podstat, nemohu se nezmínit o problému, který přináší zákon č. 374/2011 Sb., o zdravotnické záchranné službě, ve znění pozdějších předpisů. Jeho § 19 odst. 3 hovoří v písm. a) o tom, že vedoucí výjezdové skupiny záchranářů, jestliže ta zasahuje na místě samém, má právo s účinky pro všechny členy týmu neposkytnout lékařskou pomoc zraněné osobě, jestliže by to záchranáře bezprostředně ohrozilo na životě či zdraví. Je na pováženou, nakolik se toto ustanovení slučuje s § 150 odst. 2 trestního zákoníku, jestliže povaha zaměstnání záchranáře se od něj zdá vyžadovat v takové situaci zásah. Kritika k tématu se objeví v příštích kapitolách.

### **3.2 Neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku**

Podle § 151 „*řidič dopravního prostředku, který po dopravní nehodě, na níž měl účast, neposkytne osobě, která při nehodě utrpěla újmu na zdraví, potřebnou pomoc, ač tak může učinit bez nebezpečí pro sebe nebo jiného, bude potrestán odnětím svobody až na pět let nebo zákazem činnosti.*“<sup>52</sup> Zde se zastavíme pouze u aspektů, ve kterých je tento omisivní

---

<sup>52</sup> Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

delikt charakteristický nebo se liší od obecného neposkytnutí pomoci. Co do subjektu je to zvláštní trestný čin, poněvadž jej může spáchat jedině řidič dopravního prostředku (§ 114 odst. 1). Tím se v oblasti provozu na pozemních komunikacích rozumí „*účastník provozu na pozemních komunikacích, který řídí motorové nebo nemotorové vozidlo anebo tramvaj; řidičem je i jezdec na zvířeti.*“<sup>53</sup> Skutková podstata dopadá ovšem též na trestné činy, které jsou páčány v dopravě železniční, lanové, vodní či letecké. Pachatelem nemůže být spolujezdec, který ovšem může podle situace odpovídat za neposkytnutí pomoci ve smyslu § 150. Účast na nehodě spočívá v tom, že řidič se svým počínáním podílel, přispěl k nehodě tak, jak proběhla. Může jít o fyzický střet nebo i oslnění dálkovými světly, lze-li jej klást do příčinné souvislosti s průběhem nehody, ať už jako příčinu jedinou, nebo jen jednu z několika. Pouhá přítomnost řidiče na místě nehody nestačí, je však nutná. Představme si situaci, kdy řidič kamionu svou nedbalostí způsobí únik motorového oleje na silnici, kvůli kterému dojde na tomtéž místě za hodinu ke hromadné srážce; zde nemůže být trestně odpovědný za neposkytnutí pomoci podle § 151. Tento delikt se liší od obecného neposkytnutí pomoci v tom, že reflektuje vyšší nebezpečnost dopravy pro lidské zdraví a reguluje tak pouze určitou výseč nebezpečných situací. Navíc vyžaduje, aby jiný účastník nehody skutečně utrpěl újmu na zdraví a řidiči tak ukládá, aby zakročil na ochranu zájmu již porušeného, nikoli teprve ohroženého. Újmou na zdraví zákon nemíří na ublížení na zdraví ve smyslu § 122, a tak postačí i zranění méně vážné. Zatímco v případě obecného neposkytnutí pomoci je vyloučen souběh s poruchovými delikty proti životu či zdraví díky vzájemnému vztahu subsidiarity, pachatel neposkytnutí pomoci a některého z poruchových trestných činů může být v jediném případě jedna a tatáž osoba. Ve výše probíraném případě s motocyklistou byl pachatel uznán vinným těžkým ublížením na zdraví z nedbalosti podle § 224 odst. 1, odst. 2 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 52/2009 Sb. účinném ke dni 1. 4. 2009, a neposkytnutím pomoci podle § 208. Šlo o vícečinný souběh nestejnorodý. Důvodem této zvláštnosti je fakt, že samotný § 151 mluví o osobě, která měla účast na nehodě. A účast může nepochybně spočívat i v zaviněné účasti na nehodě takovým způsobem, který naplní skutkovou podstatu ublížení na zdraví.

Pachatel poruchového trestného činu proti životu či zdraví nemůže být současně uznán

---

<sup>53</sup> § 2 písm. d) zákona č. 361/2000 Sb., zákon o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

vinným např. těžkým ublížením na zdraví (§ 145) a neposkytnutím pomoci, kterého se fakticky dopustil po jeho dokonání.<sup>54</sup> Neposkytnutí pomoci je totiž zahrnuto v závažnějším útoku porušujícím lidské zdraví nebo život. Nelze očekávat, že násilník bude po svém činu usilovat o zlepšení stavu své oběti a proto by bylo nesmyslné rozdělit jeho jednání do dvou trestných činů. S takovým jednáním počítají pouze ustanovení o zániku trestnosti přípravy či pokusu, což je však pokládáno za výjimečný případ, a tak jsou tyto instituty koncipovány jako dobrodiní zákonodárcovo. Vedlejší je tudíž i to, kdy pachatel úmysl neposkytnout své oběti pomoc pojal (a vyloučen je tím pádem jednočinný i vícečinný souběh); tuto otázku si vůbec neklademe. Bez významu je taktéž otázka, jestli byl poruchový trestný čin spáchán úmyslně či nedbalostně.

---

<sup>54</sup> Viz i stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 1985, sp. zn. Tpjf 24/85. Dostupné na <<http://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=njptcojygzpxexzrgzpxi4q&conversationId=4195614>>. [cit. 3. prosince 2012]. Dále viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 1982, sp. zn. 3 To 29/82. Dostupné na <<http://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=njptcojygnpxexzsgfpxi4q&conversationId=4196590>>. [cit. 3. prosince 2012].

## 4. Trestní odpovědnost zdravotnického personálu

### 4.1 Úvod

Téma právní odpovědnosti zdravotnických pracovníků získává svou důležitost v souvislosti s proměnou vztahu lékař-pacient na jedné straně a s rozvojem moderní medicíny na straně druhé. Existuje-li dnes genetické inženýrství, operativní změna pohlaví, mimotělní oplodnění, klonování či surogační mateřství, můžeme-li se dokonce nechat zmrazit v tekutém dusíku (s příslibem, že budeme za několik desítek let oživeni), sotva může být výkon lékařského povolání kontrolován pouze uvnitř zájmové samosprávy či regulován právními pravidly skoupými na slovo, které veškerou pravomoc rozhodnout o léčebném postupu vkládají do rukou lékaře. Mohu-li se rozhodnout, že si nechám do svého těla i duše zasáhnout tak, že to naprosto změní můj život, měl bych mít k dispozici prostředky, za pomoci kterých se mohu podobné procedury sám účastnit a cele tak naplňovat svá osobnostní práva. Jestliže má lékař možnost provést náročnou operaci, pak by za ni měl nést též právní odpovědnost; to je pravidlo, podle kterého má fungovat kterýkoli právní stát. Rozvoj občanské společnosti se odráží také v náhledu na vztah mezi lékařem a jeho pacientem. Ani Česká republika nezůstává stranou, neboť lékař se z vševědouceho dobrodince, který o všem rozhoduje, mění v pacientova partnera, jehož úkolem je odborně vést svého klienta a respektovat též jeho přání. Tento vývoj nezůstal nepovšimnut v české právní literatuře<sup>55</sup> ani v legislativě. Schválen byl zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů, další tři zákony z této oblasti a bylo též rekodifikováno soukromé právo, které se těmito otázkám věnuje zevrubněji než stále účinný občanský zákoník z roku 1964. Lékař, stejně jako ostatní zdravotničtí pracovníci, si však vždy ponechá jistou aureolu moci a respektu pramenící z jeho odbornosti, protože podmínky jeho odpovědnosti budou vždy specifické. V této kapitole zaměříme pozornost na trestní

---

<sup>55</sup> V poslední době např. DOLEŽAL, Tomáš. *Vztah lékaře a pacienta z pohledu soukromého práva*. Olomouc: Leges, 2012. 160 s.

odpovědnost zdravotnických pracovníků z pohledu obecného a také zvláštního, neboť bude řeč o neposkytnutí pomoci.

## 4.2 Základní pojmy a právní rámec

Řečená složitost a komplexnost moderní medicíny si samo sebou žádá komplexnější reflexi v legislativě, která má pamatovat na nejrůznější situace. Tím vzniká obor, nazývaný dnes jako medicínské či zdravotnické právo, který využívá poznatky trestního, správního, pracovního, občanského a dokonce i autorského či mezinárodního práva. Jde o souhrn právních předpisů, jež regulují poskytování zdravotní péče, odpovědnost za toto poskytování a výkon práva na zdravotní péči.<sup>56</sup> Tento obor po právnících vyžaduje, aby sledovali vývoj lékařské vědy a svou vzdělanost v medicínském právu postavili na znalosti lékařského prostředí a na spolupráci s lékaři. Medicínské právo má samozřejmě své ústavní konotace. Zdravotní péče má chránit lidské zdraví a život. Právní základ této ochrany nacházíme v čl. 6 Listiny základních práv a svobod, jež zakotvuje právo na život, dále v čl. 7 a 10, které chrání důstojnost a soukromí člověka či v čl. 8, který garantuje osobní svobodu a v odst. 6, jež říká, že nedobrovolné zadržení osoby v ústavní zdravotnické péči musí být do 24 hodin od zadržení oznámeno soudu, který o takovém umístění rozhodne do 7 dnů. Zevrubnou úpravu tohoto zadržení přenechává Listina zákonu. Tím je především zmíněný již zákon o zdravotních službách a na nejobecnější rovině jím za své účinnosti bude zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Důležitý je rovněž čl. 31 Listiny, který hovoří o právu na ochranu zdraví, na bezplatnou zdravotní péči a zdravotní pomůcky, kterých je v souladu s čl. 41 odst. 1 možné se dovolat v mezích příslušných zákonů. Případy odpovědnosti zdravotnických pracovníků bývají mnohdy velmi složité po odborné lékařské a i právní stránce. Ke spravedlivému rozhodnutí jsou potřebné znalecké posudky a i na jejich podkladě je třeba často vyřešit velice komplikované, specifické a často v tuzemsku nové právní otázky příčinné souvislosti či poměrování dotčených základních práv a svobod, které jsou v tom kterém případě v kolizi. V medicínském právu je nanejvýš podstatná otázka prozařování základních práv a svobod do jednoduchého práva

---

<sup>56</sup> CÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol. *Trestní právo a zdravotnictví*. 2. vydání. Praha: Orac, 2004, s. 12.

a soudci obecných soudů se tak často musí argumentačně vypořádat se subtilnější a abstraktnější materií, než na kterou bývali zvyklí. Důvodem je právě hodnota právních statků, které medicínské právo chrání a tím též nutnost odůvodňovat často velmi jemné či dokonce i z lékařského hlediska nejednotně řešené problémy skutečně diskursivním, argumentačně bohatým způsobem. Ze zákonů obsahujících medicínské právo jsou nejdůležitější tyto:

- zákon č. 372/2011 Sb. o zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů (ZZS),
- č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů,
- č. 374/2011 Sb., o zdravotnické záchranné službě, ve znění pozdějších předpisů,
- č. 375/2011 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o zdravotních službách, zákona o specifických zdravotních službách a zákona o zdravotnické záchranné službě, ve znění pozdějších předpisů,
- č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon), ve znění pozdějších předpisů,
- 296/2008 Sb., o zajištění jakosti a bezpečnosti lidských tkání a buněk určených k použití u člověka a o změně souvisejících zákonů (zákon o lidských tkáních a buňkách), ve znění pozdějších předpisů,
- č. 95/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání odborné způsobilosti a specializované způsobilosti k výkonu zdravotnického povolání lékaře, zubního lékaře a farmaceuta, ve znění pozdějších předpisů,
- č. 96/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činností souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o nelékařských zdravotnických povoláních), ve znění pozdějších předpisů,
- č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů.

Medicínské právo upravuje taktéž celá řada mezinárodních smluv, ke kterým Česká republika přistoupila. Nejvýznamnější dvě z nich vyšly pod čísly 209/1992 Sb. jako sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, a 96/2001 Sb. m. s. jako sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Úmluvy

na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (Úmluva). Zapomenout nesmíme ani na evropskou legislativu.

**Zdravotnickým pracovníkem** je podle § 2 písm. b) zákona č. 95/2004 Sb. „*fyzická osoba, která vykonává zdravotnické povolání lékaře, zubního lékaře nebo farmaceuta podle tohoto zákona.*“ Podle § 2 písm. b) zákona č. 96/2004 Sb. je to „*fyzická osoba, která vykonává zdravotnické povolání podle tohoto zákona.*“ Podrobnější je čl. 3 písm. f) směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2011/24/EU, o uplatňování práv pacientů v přeshraniční zdravotní péči, podle něž jde o „*lékaře, zdravotní sestru či ošetřovatele odpovědného za všeobecnou péči, zubního lékaře, porodní asistentku nebo farmaceuta ve smyslu směrnice 2005/36/ES nebo jiného odborného pracovníka provádějící takové činnosti ve zdravotnictví, které jsou vyhrazeny pro regulované povolání ve smyslu čl. 3 odst. 1 písm. a) směrnice 2005/36/ES, anebo osobu považovanou za zdravotnického pracovníka podle právních předpisů členského státu, v němž je zdravotní péče poskytována.*“ Kromě zdravotnických pracovníků zná tuzemská legislativa též tzv. **jiné odborné pracovníky**, kterými jsou podle § 2 písm. c) zákona č. 96/2004 Sb. „*fyzické osoby provádějící činnosti, které nejsou poskytováním zdravotní péče, ale s poskytováním této péče přímo souvisejí.*“ Mohou jimi být např. správní zaměstnanci nemocnic či pracovníci laboratoří.<sup>57</sup> Pro případnou právní odpovědnost zdravotnického pracovníka je nutné zodpovědět začasť asi nejtěžší otázku, zda postupoval **de lege artis**. Podle čl. 4 Úmluvy „*jakýkoliv zákrok v oblasti péče o zdraví, včetně vědeckého výzkumu, je nutno provádět v souladu s příslušnými profesními povinnostmi a standardy.*“ Podle § 28 odst. 2 zákona o zdravotnických službách „*má pacient právo na poskytování zdravotních služeb na náležitě odborné úrovni.*“ Tou se podle § 4 odst. 5 „*rozumí poskytování zdravotních služeb podle pravidel vědy a uznávaných medicínských postupů, při respektování individuality pacienta, s ohledem na konkrétní podmínky a objektivní možnosti.*“ Z mimoprávních pramenů postup lege artis popisuje § 2 odst. 1 Etického kodexu České lékařské komory, podle něž „*lékař v rámci své odborné způsobilosti a kompetence svobodně volí a provádí ty preventivní, diagnostické a léčebné úkony, které odpovídají současnému stavu lékařské vědy a které pro nemocného považuje za nejvýhodnější. Přitom je povinen respektovat v co největší možné míře vůli nemocného*

---

<sup>57</sup> CÍSAŘOVÁ: *Trestní právo*....., s. 18.

(nebo jeho zákonného zástupce).“ *Lege artis* („podle pravidel lékařského umění“) není sám o sobě právním pojmem, nýbrž pojmem lékařským. Ne ovšem proto, že jej obsahem naplňuje lékařská a ne právní věda, nýbrž proto, že tento termín začali v dějinách používat sami lékaři, aby jím pojmenovali žádoucí postup léčby, který neměl ani tak právní, jako spíše etické a filosofické konotace. Odpověď na otázku, jednal-li zdravotnický pracovník *de lege artis*, zpravidla vyžaduje odborné znalosti medicíny. Soudce ji tak nemůže hledat sám. Zkoumáme-li jednání zdravotnického pracovníka z hlediska možné právní odpovědnosti za protiprávní stav, nevyhneme se obecnější otázce, počínal-li si *de lege artis*. Porušení *lex artis* neznamena ještě protiprávnost, vyhovění nemusí znamenat jednání po právu. Mitlöchner správně říká, že lékařský zákrok odpovídající *lex artis*, který ovšem není kryt souhlasem pacienta, může založit trestní odpovědnost lékaře za trestný čin omezování osobní svobody.<sup>58</sup> Požadavek postupovat *de lege artis* má své limity, a to především přání pacienta, pracovněprávní pokyny nadřízených zdravotnického pracovníka a také ekonomické limity.<sup>59</sup> Lze uvažovat též o vnitřním předpisu stavovského orgánu zdravotnického pracovníka, kterému je povinen se podrobit. Zdravotnický pracovník tak sice má poskytovat nejlepší dostupnou péči, ale je přitom omezován postojem pacienta, vybaveností zdravotnického zařízení, ochotou pojišťovny proplatit léčebný výkon či pokyny svého nadřízeného. Rovněž nejlepší dostupná péče vyvolává nejednu otázku. V lékařské vědě existuje totiž značný odstup mezi existencí inovativní léčby a její použitelností v klinické praxi. Získá-li vědecké pracoviště nové poznatky, stále je ještě dlouhá cesta k jejich aplikaci. Proto je důležité určit, v jakém okamžiku již postup podle takového poznatku odpovídá *lex artis*.<sup>60</sup> Jednání *de lege artis* musíme hodnotit vždy se zřetelem na objektivní možnosti, které zakročující zdravotnický pracovník v inkriminovanou chvíli má. Existuje-li více uznávaných postupů, je možné přidržet se kteréhokoli z nich. Dostupné poznatky a úroveň vědy se vždy posuzuje podle stavu k okamžiku, kdy zdravotnický pracovník jednal. Porušit imperativ k jednání *de lege artis* lze nejrůznějšími způsoby. Stolínová a Mach ve své knize uvádějí tyto možnosti: nedostatečná odbornost (chybějící atestace), přecenění vlastních schopností a nezajištění návazné péče (odložení návštěvy u pacienta v akutní fázi nemoci), další odborné chyby

---

<sup>58</sup> MITLÖCHNER, Miroslav. Lékařský zákrok z trestněprávního hlediska. *Zdravotnictví a právo*, 1997, roč. 1, č. 6, s. 2.

<sup>59</sup> STOLÍNOVÁ, Jitka, MACH, Jan. *Právní odpovědnost v medicíně*. 2. vydání. Praha: Galén, 2010, s. 169.

<sup>60</sup> Tamtéž, s. 162, 164.



(přehlednutí symptomů či podcenění rizik), technické chyby, selhání dovednosti a přehlednutí (chyba při obsluze přístroje, záměna pacientů), odborné chyby mající původ v nedostatečné kontrole (špatná kontrola před transfúzí), nevhodné či nešetrné jednání s pacienty (nedostatek komunikace, zbytečná vyšetření), nepořádné vedení zdravotnické dokumentace (přílišná stručnost), nedostatky v organizaci práce (nekvalitní sterilizace chirurgického náčiní).<sup>61</sup> **Zárok v oblasti péče o zdraví** je široký pojem, používaný čl. 4 a 5 Úmluvy. Pod tímto termínem se skrývá celá škála výkonů, které mají za cíl udržet či obnovit zdraví. Zahrnujeme sem proto úkony diagnózy, prevence, léčby, rehabilitace či různé terapie a postupy prováděné též léčiteli nebo kosmetické zákroky.<sup>62</sup> Zákroky můžeme dělit na léčebné a neléčebné podle toho, je-li jejich účelem léčba zdravotní poruchy. Do druhé skupiny spadají např. darování krevní plazmy, umělé přerušování těhotenství z jiných než zdravotních důvodů či různé biologické testy pro obstarání důkazu atd.<sup>63</sup> Tento zárok může být proveden se souhlasem pacienta nebo v zákonem stanovených situacích i bez něj. Podle § 28 odst. 1 ZZS „*lze zdravotní služby pacientovi poskytnout pouze s jeho svobodným a informovaným souhlasem, nestanoví-li tento zákon jinak.*“ Souhlas je svobodný, byl-li dán bez nátlaku, a informovaný jestliže pacient byl seznámen s příčinou a původem nemoci, jsou-li známy, jejím stadiem a předpokládaném vývoji, účelem, povahou, předpokládaným přínosem, možnými důsledky a riziky navrhovaných zdravotních služeb, včetně jednotlivých zdravotních výkonů, s jinými možnostmi poskytnutí zdravotních služeb, jejich vhodností, přínosech a riziky, další potřebnou léčbou, omezeními a doporučeními ve způsobu života s ohledem na zdravotní stav a možnostmi vzdát se podání informace o zdravotním stavu za zákonných podmínek, určit osoby podle jimž mají být informace podány nebo vyslovit zákaz o podávání informací o zdravotním stavu. Tento souhlas je jedním z hlavních předpokladů souladu zároku s právem. **Hospitalizací** je doba zpravidla delší než 24 hodin, po kterou je pacientovi přijatému na lůžko ve zdravotnickém zařízení poskytovatele lůžkové péče poskytována lůžková péče (§ 3 odst. 4). **Neodkladnou péčí** je péče, jejímž účelem je zamezit nebo omezit vznik náhlých stavů, které bezprostředně ohrožují život nebo by mohly vést k náhlé smrti

---

<sup>61</sup> STOLÍNOVÁ, MACH: *Právní...*, s. 163. Podobně viz RŮŽIČKA, Milan. K některým otázkám trestní odpovědnosti ve zdravotnictví. *Zdravotnictví a právo*, 2010, roč. 9, č. 3, s. 5.

<sup>62</sup> CÍSAŘOVÁ: *Trestní právo...*, s. 46.

<sup>63</sup> MITLÖHNER: *Lékařský zárok...*, s. 2.

nebo vážnému ohrožení zdraví, nebo způsobují náhlou nebo intenzivní bolest nebo náhlé změny chování pacienta, který ohrožuje sebe nebo své okolí (§ 5 odst. 1 písm. a).

### 4.3 Východiska trestní odpovědnosti zdravotnických pracovníků

#### 4.3.1 Obecné

Trestní odpovědnost zdravotnických pracovníků se dnes stává navýsost aktuálním problémem ve spojení se změnou jejich právního postavení a postavení pacienta, které jsou čím dál více usměrňovány právem a tím též čím dál více prostoupeny právní odpovědností. V České republice jsou zdravotničtí pracovníci nejčastěji vystaveni právě posouzení trestní odpovědnosti, poněvadž čeští občané se se svými podněty tradičně nejčastěji obracejí na Policii ČR. Obvykle sami podají trestní oznámení, případně se připojí k trestnímu řízení s nárokem na náhradu škody v jeho průběhu. Trestní stíhání této skupiny občanů se přirozeně těší vysoké publicitě.<sup>64</sup>

K trestní odpovědnosti je nutné, aby jednání zdravotnického pracovníka naplnilo znaky skutkové podstaty činu, trestním zákoníkem označeného za trestný (§ 13 odst. 1, formální kritérium) a aby současně bylo natolik společensky škodlivé, že je nutné jej trestně stíhat (§ 12 odst. 2, materiální kritérium). Trestné činy jsou vyjádřeny ve skutkových podstatách, z nichž každá má svůj objekt (chráněný právní statek), objektivní stránku (jednání, příčinný vztah a následek), subjekt (pachatele) a subjektivní stránku (zavinění). Pro odpověď na otázku, zda je zdravotnický pracovník trestně odpovědný za konkrétní trestný čin je nutné rozhodnout, jednal-li zletilý a příčetný pracovník způsobem popsaným v některé skutkové podstatě trestního zákoníku a společensky škodlivým v té míře, že bylo zcela na místě jej trestně stíhat, zavinil-li toto jednání požadovaným způsobem a bylo -li jeho jednání v příčinné souvislosti s následkem. Poté je potřeba zkoumat případné okolnosti vylučující protiprávnost, mezi nimiž tu v úvahu přichází zejména krajní nouze, svolení poškozeného, popřípadě přípustné riziko,<sup>65</sup> a nakonec, zda neexistuje některý

---

<sup>64</sup> Vzpomeňme jen dlouho propíraný případ „heparinového vraha“ Petra Zelenky.

<sup>65</sup> Svolení poškozeného pacienta, tedy nejčastěji souhlas s lékařským zákrokem, ovšem samo o sobě trestnost nevyklučuje. Viz též ŠUSTEK, Petr. Pokyny DNR a ochrana osobnosti. In CÍSAŘOVÁ, Dagmar (ed). *Dříve*

z důvodů zániku trestnosti činu a tedy i trestní odpovědnosti za něj.

Trestní odpovědnost zdravotnického pracovníka je nezávislá na občanskoprávní odpovědnosti zdravotnického zařízení za škodu, která je podle § 421a současného občanského zákoníku odpovědností objektivní bez možnosti zproštění se odpovědnosti. Oba odpovědnostní vztahy mohou v tomtéž případě existovat vedle sebe nebo může být shledán pouze některý z nich. Je nutné říci, že toto ustanovení má nesmírně široký dopad. Základ protiprávnosti tkví v okolnostech majících původ v nebezpečné povaze přístroje či jiné věci, již bylo užito pro splnění závazku. Na subjektivní stránce nezáleží. Jde o absolutní objektivní odpovědnost, která poškozeným nabízí široké možnosti a zdravotnická zařízení velmi paušálně postihuje.

#### 4.3.2 Objekt a objektivní stránka

Druhovým objektem<sup>66</sup> trestných činů v této oblasti je nejčastěji život a zdraví člověka (např. § 140, 143 - 146, 147, 148, 152, 153, 159 - 162, 164 - 167), svoboda, soukromí a osobnostní práva (např. § 170, 171, 180, 181), případně bezpečnost života, zdraví a majetku (např. § 283, 288). Zaměříme se nyní na protiprávnost jednání zdravotnického pracovníka. Mitlöchner se zabýval trestností lékařského zákroku tak, jak historicky byla či mohla být vnímána, a došel k závěru, že ji můžeme nahlížet těmito způsoby:

- a. Lékařský zákrok nikdy nemůže být úmyslným trestným činem, ať už byl kryt pacientovým souhlasem či ne, byl-li úspěšný či ne (překonané chápání, které vychází z toho, že účelem zákroku je vyléčení pacienta, což vylučuje jeho protiprávnost),
- b. Nemůže být posouzen jako ublížení na zdraví bez ohledu na úspěšnost, avšak pouze tehdy, byl-li kryt pacientovým souhlasem,
- c. Nemůže být posouzen jako ublížení na zdraví jen tehdy, je-li úspěšný, ač není kryt pacientovým souhlasem, anebo pokud se nepodařil, ale pacient s ním souhlasil,

---

*vyslovená přání a pokyny do not resuscitace v teorii a praxi*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2010, s. 34.

<sup>66</sup> JELÍNEK: *Trestní právo*..., s. 152.

- d. Není ublížením na zdraví jen tehdy, podaří-li se, ať už se souhlasem pacienta nebo bez něj; nepodaří-li se, vždy tímto trestným činem je,
- e. Vždy je ublížením na zdraví.<sup>67</sup>

V současnosti lékař zakročuje po právu, postupuje-li de lege artis, se souhlasem pacienta a v souladu s léčebným záměrem. Medicínské právo stojí na zásadě, že jakýkoli zákrok v oblasti péče o zdraví lze provést se svobodným informovaným souhlasem pacienta (viz čl. 5 Úmluvy, § 28 odst. 1 ZZS). Výjimky z tohoto pravidla jsou stanoveny výslovně. Podle § 34 odst. 2 zásadně stačí dát souhlas ústně s výjimkou případu hospitalizace, rozhodne-li o písemné formě s ohledem na charakter poskytovaných zdravotních služeb poskytovatel nebo stanoví-li tak jiný právní předpis (např. souhlas žijícího dárce s darováním orgánu příjemci podle § 3 odst. 2 písm. b) bod 1 transplantačního zákona nebo souhlas s asistovanou reprodukcí podle § 8 odst. 2 z. o specifických zdravotních službách). Má-li pacient právo souhlasit s poskytnutím zdravotních služeb, musí mít též právo tento souhlas později odvolat a také právo, aby byla taková jeho vůle jako výkon práva respektována. Odvolání souhlasu není účinné, pokud již bylo započato provádění zdravotního výkonu, jehož přerušeni může způsobit vážné poškození zdraví nebo ohrožení života pacienta (§ 34 odst. 5 ZZS). Zákonodárce zde chtěl adresáty zbavit nejistoty, když do nového zákona nezařadil pravidlo podobné ustanovení § 23 odst. 2 někdejšího zákona o péči o zdraví lidu, že zakročit je možné i tehdy, lze-li pacientův souhlas předpokládat. Bez souhlasu pacienta je podle ZZS možné provést hospitalizaci nebo poskytnout neodkladnou péči. Podle § 38 odst. 1 ZZS lze pacienta bez jeho souhlasu nebo v případě nezletilého pacienta nebo pacienta zbaveného způsobilosti k právním úkonům bez souhlasu zákonného zástupce hospitalizovat, jestliže:

- a. mu
  1. bylo pravomocným rozhodnutím soudu uloženo ochranné léčení formou lůžkové péče,
  2. je nařízena izolace, karanténa nebo léčení podle zákona o ochraně veřejného zdraví,
  3. je podle trestního řádu nebo občanského soudního řádu nařízeno vyšetření zdravotního stavu,

---

<sup>67</sup> MITLÖHNER: Lékařský zákrok..., s. 2.

- b. ohrožuje bezprostředně a závažným způsobem sebe nebo své okolí a jeví známky duševní poruchy nebo touto poruchou trpí nebo je pod vlivem návykové látky, pokud hrozbu pro pacienta nebo jeho okolí nelze odvrátit jinak, nebo
- c. jeho zdravotní stav vyžaduje poskytnutí neodkladné péče a zároveň neumožňuje, aby vyslovil souhlas. Nezletilého pacienta nebo pacienta zbaveného způsobilosti k právním úkonům lze podle odst. 2 bez souhlasu zákonného zástupce hospitalizovat též v případě, jde-li o podezření na týrání, zneužívání nebo zanedbávání.

Podle odst. 3 lze pacientovi bez jeho souhlasu poskytnout pouze neodkladnou péči, a to v případě:

- a. kdy zdravotní stav neumožňuje pacientovi tento souhlas vyslovit; tím není dotčeno dříve vyslovené přání podle § 36, nebo
- b. léčby vážné duševní poruchy, pokud by v důsledku jejího neléčení došlo se vši pravděpodobností k vážnému poškození zdraví pacienta.

Nezletilému pacientovi nebo pacientovi zbavenému způsobilosti k právním úkonům lze podle odst. 4 poskytnout neodkladnou péči bez souhlasu zákonného zástupce,

- a. jde-li o případy podle odstavce 3 písm. b),
- b. jde-li o zdravotní služby nezbytné k záchraně života nebo zamezení vážného poškození zdraví, nebo
- c. pokud je u něj podezření na týrání, zneužívání nebo zanedbávání.

Podle odst. 5 lze pacientovi, který je hospitalizován podle odstavce 1 nebo 2, poskytnout bez jeho souhlasu nebo souhlasu zákonného zástupce pouze neodkladnou péči, která je v přímé souvislosti s důvodem hospitalizace. Režim udělování souhlasu je poměrně komplikovaný a jeho problematičnost se možná ještě zvýší se vstupem nového občanského zákoníku v účinnost. Už nyní někteří odborníci upozorňují na to, že oba zákony obsahují v této věci jiná východiska, což pravděpodobně vyvolá ne jeden praktický problém.<sup>68</sup>

---

<sup>68</sup> DOLEŽAL, Tomáš. *Vychází snad nový OZ při udělování souhlasů se zásahy do integrity z jiné hodnotové škály než ZZS* [online]? zdravotnickepravo.info, 15. 1. 2013 [cit. 19. února 2013]. Dostupné na <<http://zdravotnickepravo.info/vychazi-snad-novy-oz-pri-udelovani-souhlasu-se-zasahy-do-integrity-z-jine-hodnotove-skaly-nez-zzs/>>.

### 4.3.3 Subjekt a subjektivní stránka

Subjektem, čili pachatelem trestného činu, je zdravotnický pracovník, kterého jsme identifikovali výše. Náplní subjektivní stránky trestného činu je míra zavinění. Není trestného činu bez zavinění. Tím je psychický vztah pachatele k vlastnímu jednání a k trestněprávně relevantnímu následku tohoto jednání. Zkoumá se tudíž, jak se pachatel staví k podstatným složkám trestného činu; ke znakům objektivní stránky skutkové podstaty trestného činu, které jsou odrazem proběhlého skutkového děje, a k následku trestného činu, tedy ke způsobu, jakým byl porušen či ohrožen jeho objekt. Trestný čin může být spáchán v přímém či nepřímém úmyslu, nebo ve vědomé či nevědomé nedbalosti. Zavinění sestává ze složky volní a ze složky vědění. Prvá z nich obsahuje míru chtění pachatele, zaměřenosti jeho počínání ke spáchání trestného činu, zatímco druhá vypovídá o míře vědomí o protiprávnosti jednání. Zavinění je jakožto typový pojem odstupňováno především podle intenzity pachatelovy vůle, poněvadž čím více chce ten jednat trestně a tedy i způsobit trestný následek, tím nebezpečnější a více odsouzeníhodné jeho chování je. Jedná-li pachatel úmyslně, pak jsou dvě možnosti. Buďto chce způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit chráněný zájem. Nebo ví, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobil, je s tím srozuměn, ačkoli to přímo nechce. Páchá-li trestný čin v nedbalosti, pak buďto ví, že může způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhá, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí, anebo neví, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům má a může vědět. V případě trestných činů zdravotnických pracovníků bude často zajímavá otázka, bylo-li jednáno v hrubé nedbalosti. Tu popisuje § 16 odst. 2 TZ jako přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčící o zřejmé jeho bezohlednosti k zájmům chráněným trestním zákonem. Hrubá nedbalost je samostatným právním pojmem, se kterým pracujeme obvykle tam, kde je nutné dodržovat nějaká zvláštní pravidla či chránit zvlášť hodnotný statek. Každý nedbalostní trestný čin je spáchán z nedbalosti vědomé či nevědomé. Někdy může soudce navíc rozhodnout, že byl spáchán v hrubé nedbalosti. To tehdy, jestliže hrubou nedbalost vyžaduje výslovně skutková podstata (§ 221, 224, 232, 272, 294, 294a, 300, 301, 303), nebo (nikoli povinně) v rámci úvah o druhu a výši trestu, a to buďto jako otázku míry zavinění (§ 39 odst. 2), anebo přitěžující okolnost (§ 39 odst. 3) především ve smyslu

§ 42 písm. e) (pachatel porušil zvláštní povinnost) resp. písm. f) (zneužil svého zaměstnání, postavení nebo funkce).

Podle mého názoru je u těchto trestných činů velmi důležité podrobně a přesvědčivě argumentovat stran zavinění zdravotnického pracovníka. Tyto případy bývají složité skutkově i právně a ve hře bývá mnoho okolností vyžadujících znalecké zkoumání, které způsobují, že niance mezi nezavadným a protiprávním jednáním a také mezi stupni zavinění navzájem jsou často drobné. Tím získává posouzení subjektivní stránky velký význam, což by měli soudci brát v potaz a míru zavinění důkladně vyřešit a odůvodnit. V tomto ohledu je důležité také teoreticky dosud neuspokojivě vyřešené odlišení nepřímého úmyslu a vědomé nedbalosti. Oba stupně se vzájemně vyhraňují pomocí pojmu srozumění, jímž se podle § 15 odst. 2 míní zejména smíření pachatele s tím, že způsobem uvedeným v trestním zákoně může porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem. Srozumění je vykládáno za pomoci tzv. teorie smíření s naplněním znaků skutkové podstaty, kdy pachatel sice přímo nechtěl vyvolat daný následek, ale věděl o tom, že tento následek, který přijal jako možný, zřejmě, pravděpodobně nastane.<sup>69</sup> K zavinění ve formě nepřímého úmyslu, který se v konkrétní situaci projevuje pachatelovou lhostejností k následku, se zpravidla vyžaduje jeho aktivní kladný postoj k trestnému následku (nepravá lhostejnost). Šámal uvádí známý příklad lupiče, který zaváže oloupené osobě ústa a na odchodu, ačkoli vidí, že dotyčný těžce dýchá a časem mu hrozí i zadušení, své oběti nijak neulehčí. Od této situace autor odlišuje tzv. pravou lhostejnost, kdy pachatel nechá svou oběť svázanou na odlehlém místě s tím, že ji někdo buďto osvobodí, nebo oběť zemře hladem a žízní. Tyto případy bývají chápány jako vědomá nedbalost, poněvadž se pachatel vlastně spoléhal na to, že jeho oběti někdo pomůže nebo bude jinak zachráněna.<sup>70</sup> S tímto názorem nesouhlasím, poněvadž i ve druhém případě se pachatel k následku staví lhostejně a jedná spíše v nepřímém úmyslu, kdy je z jednání pachatele zřejmé, že byl vůči hledně lhostejný k důsledkům, aniž by byla znát nějaká okolnost vedoucí k závěru, že spoléhal na to, že znehybněnému člověku někdo pomůže. Pokud přemýšlím o následcích a přesto za tohoto vědomí jedním, je stav mého vědomí pro oběť trestného činu stejně nebezpečný, jako když vytvořím takto nebezpečnou situaci, ale osud

---

<sup>69</sup> ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel (ed.). *Trestní zákoník I. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 172 (§ 15 TZ).

<sup>70</sup> Tamtéž, s. 173.

oběti je mi natolik lhostejný, že na něj vůbec nepomyslím. Podle mého názoru řešení těchto případů není ve snaze odstupňovat lhostejnost, neboť toto slovo má poměrně jednoznačný obsah. Na druhou stranu jsem si vědom toho, že lidská psýcha je pole nekonečných možností, takže je myslitelné, že pachateli bude následek vlastně lhostejný a současně bude spoléhat na to, že bude třeba odvrácen. Odmítneme-li diferenciaci lhostejnosti, bude vždy těžší dokázat vědomou nedbalost než nepřímý úmysl, jelikož v případě nedbalosti bude nutné prokázat aktivní spoléhání se na nějakou skutečnost (což je velmi obtížné), zatímco u nepřímého úmyslu by stačilo poukázat na pasivitu, liknavost pachatele. Korektiv nadměrné kriminalizace vidím v zásadě in dubio pro reo ve skutkových otázkách, což ovšem problém neřeší. Domnívám se proto, že tato teorie musí být důkladněji a přesvědčivěji rozpracována a musí být nalezen určitý konsensus. Tímto zamyšlením jsem chtěl ukázat, že otázka zavinění v oboru medicínského práva je, stejně jako otázka protiprávnosti jednání a příčinné souvislosti, velice důležitá a velice nesnadná.

#### 4.4 Trestní odpovědnost za neposkytnutí pomoci

Protože neposkytnutí pomoci jsem analyzoval výše a obecně pojednal též o podmínkách trestní odpovědnosti zdravotnického pracovníka, zaměřím se už pouze na otázku dříve vysloveného přání a na kazuistiku. **Dříve vyslovené přání** je projev vůle pacienta, jímž souhlasí či nesouhlasí s určitým postupem pro případ, kdy by se dostal do takového zdravotního stavu, ve kterém nebude schopen vyslovit souhlas nebo nesouhlas s poskytnutím zdravotních služeb a způsobem jejich poskytnutí (§ 36 odst. 1 ZZS). Pro neposkytnutí pomoci je důležitý tzv. **příkaz do not resuscitate**, což je dříve vyslovené přání, aby v případě zástavy krevního oběhu v těle pacienta nebyla zahájena resuscitace.<sup>71</sup> Před účinností zákona o zdravotních službách docházelo často k tomu, že lékaři začali pacienta resuscitovat i přes to, že takový postup dříve odmítl, protože se vcelku přirozeně obávali, že budou s ohledem na svou povinnost poskytnout každému ohroženému jedinci

---

<sup>71</sup> PETERKOVÁ, Helena. Mezinárodní komparatistika a úvahy de lege ferenda. In CÍSAŘOVÁ, Dagmar (ed). *Dříve vyslovená přání a pokyny do not resuscitace v teorii a praxi*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2010, s. 38 - 39.



první pomoc<sup>72</sup> trestně stíhání za velkoryse pojaté neposkytnutí pomoci či za poruchový trestný čin. Raději nerespektovali pacientovo přání s tím, že budou pohnáni nejvýše k občanskoprávní odpovědnosti.<sup>73</sup> Lékaři byli ochotni bezvýjimečně respektovat dříve vyslovené přání, jestliže by taková povinnost byla stanovena zákonem.<sup>74</sup> Je nasnadě, že taková situace nemohla vyhovovat pacientům, jejichž právo rozhodovat o sobě požívalo slabé ochrany, ani lékařům, kteří se v každém případě museli obávat právních následků. Proto institut dříve vyslovených přání upravil ZZS, a sice v ustanovení § 36. Zatímco dříve měl být na dříve vyslovená přání „brán zřetel“ (čl. 9 Úmluvy), tudíž konečné slovo patřilo lékařům, dnes zákon stanoví, kdy přání právně zavazuje a kdy ne. Závazné je v souladu s § 36 odst. 2 tehdy, bylo-li projeveno na základě písemného poučení pacienta o důsledcích jeho rozhodnutí, a to lékařem v oboru všeobecné praktické lékařství, u něhož je pacient registrován, nebo jiným ošetřujícím lékařem v oboru zdravotní péče, s nímž dříve vyslovené přání souvisí. Lékař má podle § 36 odst. 5 možnost pacientovo přání nesplnit, pokud od doby jeho vyslovení došlo v poskytování zdravotních služeb, k nimž se toto přání vztahuje, k takovému vývoji, že lze důvodně předpokládat, že by pacient vyslovil souhlas s jejich poskytnutím. Rozhodnutí o nerespektování dříve vysloveného přání pacienta a důvody, které k němu vedly, se zaznamenají do zdravotnické dokumentace vedené o pacientovi. Jde o klasický důvod jakési změny poměrů, kdy se v mezidobí lékařská věda vyvinula natolik, že přání pacienta vlastně ztratilo opodstatnění. Dříve vyslovené přání nesmí být vyplněno, nabádá-li k takovým postupům, jejichž výsledkem je aktivní způsobení smrti, jestliže by jeho splnění mohlo ohrozit jiné osoby či pokud byly v době, kdy poskytovatel neměl k dispozici dříve vyslovené přání, započaty takové zdravotní výkony, jejichž přerušení by vedlo k aktivnímu způsobení smrti. Právní účinky postrádá i přání vyslovené pacientem nezletilým či zbaveným způsobilosti k právním úkonům.

V rozhodnutí Rt 37/1998 ze dne 18. 9. 2007, sp. zn. 2 Tzn 72/97 Nejvyšší soud řešil případ lékaře, který na chirurgické ambulanci prohlížel pacienta s tržnou ranou v týlu. Pacient byl omámený a nekomunikoval; lékař udělal pouze to, že mu ránu zašil, aniž by se zaobíral

---

<sup>72</sup> § 55 odst. 2 písm. c) zákona č. 20/1966 Sb., zákon o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů. V novém zákoně viz § 49 odst. 1 písm. b).

<sup>73</sup> ŠUSTEK: Pokyny DNR..., s. 35.

<sup>74</sup> MARX, David. Problémy s DNR v klinické praxi. In CÍSAŘOVÁ, Dagmar (ed). *Dříve vyslovená přání a pokyny do not resuscitace v teorii a praxi*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2010, s. 19.

otázkou vnitřního zranění. O několik hodin později pacient zemřel, neboť měl pohmožděný mozek a vnitřně krvácel. Vyšetřující policista později zastavil trestní stíhání, neboť shledal, že obviněný lékař nemohl být odpovědný za způsobení těžké újmy na zdraví se smrtelným následkem; na pacientově zranění nenesl původně vinu a toto bylo natolik vážné, že by měl podle posudku soudních znalců stejně mizivou šanci na uzdravení. Policie tedy skutek překvalifikovala na neposkytnutí pomoci, pro něž nicméně vzápětí zastavila trestní stíhání, poněvadž logicky nemohla konstatovat úmyslné zavinění. Policie udělala chybu v tom, že se vůbec nezabývala měrou, jakou se na smrti poškozeného podílel lékař a příčinnou souvislostí mezi jeho jednáním a následkem v podobě, v jaké nastal. Použila dva nemístné argumenty. Podle prvního lékař sám zranění nezpůsobil. To ovšem nemusí být rozhodující, neboť lékař svým jednáním ovlivnil průběh skutkového děje a způsobil definitivní ztrátu šance na uzdravení. Druhý argument, tedy objektivně malá šance na uzdravení, nesnímá s nikoho povinnost zakročit na ochranu života, ba naopak by kohokoli měla k zásahu ještě více podnítit. K tomuto rozhodnutí se vrátím ještě jednou na konci práce.

V usnesení ze dne 10. 2. 2008, sp. zn. 8 Tdo 1421/2008, Nejvyšší soud řešil případ lékaře odsouzeného za neposkytnutí pomoci podle § 207 odst. 2 tehdejšího trestního zákona (obdoba dnešního § 150 odst. 2), kterého se měl dopustit tím, že jako lékař záchranné služby ve třech případech u pacienta v určité chvíli přerušil nepřímou srdeční masáž, nezajistil u poškozeného dýchací cesty, podání kyslíku a nezahájil umělou plicní ventilaci, přičemž pacienti nakonec zemřeli. Soudy prvostupňový a odvolací vyšly z toho, že lékař sice ustal v pomoci pacientům proto, že indikoval tzv. Tonelliho příznak, který je příznakem smrti, ovšem porušil při tom postup resuscitace obsažený v doporučeních České lékařské společnosti J. E. Purkyně o. s.. V tom byl spatřován zaviněný postup *non lege artis*. Soudy ovšem nedocenily, že postup stanovený občanským sdružením nemůže být právně závazný, a to tím spíše, nebyl-li lékař členem sdružení. Nadto je těžko pochopitelné, proč soudy shledaly trestní odpovědnost za neposkytnutí pomoci, nikoli za poruchový trestný čin, který by vyplýval z jejich argumentace. Tato rozhodnutí ukazují, že vztah neposkytnutí pomoci s poruchovými delikty proti životu a zdraví stále činí soudům jisté potíže.

V případech poskytování potřebné pomoci jde o kolizi práva na život (zakročující

lékař, čl. 6 odst. 1 Listiny) a práva na ochranu osobnosti ve smyslu ochrany soukromí a svobodné vůle (pacientovo přání, čl. 2 odst. 3, 7 odst. 1, 10 odst. 2).<sup>75</sup> Vyšší společenská odpovědnost spjatá s výkonem odpovědného a společensky váženého povolání ustupuje do pozadí v okamžiku, kdy zdravotnický pracovník odchází do penze.<sup>76</sup> Přestávají se na něj vztahovat obecně závazná právní a stavovská právní a etická pravidla, zařazuje se mezi ostatní občany a nadále je pouze odborníkem se zdravotním vzděláním, který se v tom smyslu výrazně neliší od studenta medicíny.<sup>77</sup> Naproti tomu stále zaměstnaný zdravotnický pracovník, který je v inkriminovaný okamžik mimo službu, má tuto odpovědnost stále.

---

<sup>75</sup> Viz též ŠUSTEK, Petr. Pokyny DNR..., s. 34.

<sup>76</sup> MITLÖHNER, Miroslav. Neposkytnutí pomoci podle §207 odst. 2 trestního zákona. *Zdravotnictví a právo*, 2005, roč. 9, č. 1, s. 17.

<sup>77</sup> Ve starší literatuře se objevil opačný názor. Viz STOLÍNOVÁ, Jitka. *Občan, lékař a právo*. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství, n. p., 1990, s. 64. Tento názor z uvedených důvodů nesdílím.

## 5. Německá regulace nepravých omisivních deliktů a neposkytnutí pomoci

### 5.1. Úvod

V předposlední kapitole se budu zabývat krátkým exkurzem do německé úpravy omisivních deliktů, přičemž budu věnovat pozornost hlavně konstrukci nepravých omisivních deliktů a zvláštní povinnosti konat z obecné části trestního zákona a také trestnému činu neposkytnutí pomoci z části zvláštní. Nebylo by myslím ku prospěchu věci obírat se celou problematikou omisivních deliktů, jak je u našich západních sousedů rozpracována, neboť je to téma příliš obsáhlé. Kromě samozřejmého neposkytnutí pomoci pojednám proto obecně o nepravých opomenutích a v té souvislosti o institutu zvláštní zakročovací povinnosti upravené v § 13 StGB.

### 5.2. Nepravé omisivní delikty a zvláštní povinnost konat v německém trestním právu

V hlavě druhé (Čin), oddílu prvním (Základy trestnosti) obecné části německého trestního zákona hned prvé ustanovení této části, § 13, říká: (1) „*Kdo opomene odvrátit následek, který je znakem skutkové podstaty podle trestního zákona, je podle tohoto zákona trestně odpovědný, jestliže má právní povinnost jednat tak, aby tento následek nenastal, a jestliže opomenutí odpovídá naplnění zákonné skutkové podstaty konáním.*“ (2) „*Trest může být zmírněn podle § 49 odst. 1.*“<sup>78</sup> Při letmém čtení tudíž vidíme, že na rozdíl od české konstrukce tu není pro nepravou povinnost konat rozhodující její zdroj ve smyslu jeho právní relevance (smlouva, zákon, úřední výrok, předchozí ohrožující jednání), nýbrž její vlastní obsah. Německý zákonodárce preferuje tedy tzv. funkční teorii před teorií formální.<sup>79</sup> Trestní odpovědnost za omisivní delikt vzniká, jestliže požadované konání:

---

<sup>78</sup> Dostupné na <[http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/\\_13.html](http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_13.html)>. [cit. 11. února 2013].

<sup>79</sup> JESCHECK, Hans-Heinrich, WEIGEND, Thomas. *Lehrbuch des Strafrechts; Allgemeiner Teil*. 5. Auflage. Berlin: Duncker & Humblot GmbH, 1996, s. 621.

1. by bývalo odvrátilo následek (nepravé omisivní delikty)
2. by bývalo bylo možné za daných okolností
3. žádoucí a správné (otázka skutková)
4. pachateli přičitatelné (jestliže pachateli samotnému z jeho zákroku nehrozilo značné nebezpečí ani porušení jiné důležité povinnosti)
5. odpovídalo znakům patřičné skutkové podstaty nebo skutkových podstat.<sup>80</sup>

Pokud jde o příčinnou souvislost mezi opomenutím a následkem, německá nauka ji převážně odmítá, poněvadž nekonání nemůže být příčinou následku, resp. i účinku tak, jako je jejich příčinou konání. Otázka musí být ovšem položena tak, že se ptáme, zda by příkázané konání bývalo odvrátilo protiprávní následek. Opomenuté konání se tak klade do příčinné souvislosti s následkem a konstruuje se hypotetický skutkový děj. Proto se tento vztah nazývá hypotetickou kauzalitou<sup>81</sup> či quasikausalitou.<sup>82</sup> Jeho základní vlastností je právě hypotetičnost. K odsouzení trestní odpovědnosti je ohledně zabránění následku nutná jistota či alespoň pravděpodobnost hraničící s jistotou. Jescheck zmiňuje příklad opilého řidiče, u nějž „důvodná naděje,“ že by po domluvě přítele nepokračoval v jízdě, nestačí k založení trestní odpovědnosti.<sup>83</sup> Tato koncepce se liší od českého přístupu, který kauzální vztah příčiny a následku vidí též u omisivních deliktů, neboť i opomenutí způsobí následek, jestliže by nenastal, kdyby opomenutí nebylo a naopak by bylo uposlechnuto příkazu jednat.<sup>84</sup>

Co se týká možnosti konat, způsobivosti jednat požadovaným způsobem, je třeba zvážit několik momentů. Prvním z nich jsou vnější podmínky (pachatel musí být dostatečně blízko situaci, jež si žádá zákrok, musí mít případně vhodné pomůcky, aby byl zákroku schopen), druhým vlastní znalosti a dovednosti (fyzická síla, odborné znalosti, schopnost chápat vážnost situace) a třetím pak, že si pachatel musí požadované konání představovat či alespoň být schopen představit jako možné v daném případě. Pro objektivizaci je třeba odpovědět na otázku, jestli by s požadovaným konáním za daných okolností byl takto srozuměn i rozumný pozorovatel (*der einsichtiger Beobachter*).<sup>85</sup> Wessels jako přirozené

---

<sup>80</sup> HAFT, Fritjof. *Strafrecht: Allgemeiner Teil*. 5. Auflage. München: C. H. Beck, 1992, s. 177.

<sup>81</sup> JESCHECK: *Lehrbuch*...s. 619-620.

<sup>82</sup> HAFT: *Strafrecht*..., s. 175.

<sup>83</sup> JESCHECK: *Lehrbuch*..., s. 619.

<sup>84</sup>

<sup>85</sup> JESCHECK: *Lehrbuch*..., s. 617.

důvody zbavující povinnosti zasáhnout zmiňuje též mdlobu, spoutání či ochrnutí.<sup>86</sup> Základním doktrinárním problémem u nepravých opomenutí je otázka, kdy má neodvrácení následku, jenž je znakem objektivní stránky skutkové podstaty, stejnou trestněprávní relevanci jako tentýž následek způsobený konáním; za jakých okolností je pachatel trestně odpovědný za týž trestný čin, ať už koná nebo opomíjí?<sup>87</sup> Německá nauka zde vyžaduje dvě kritéria, a sice postavení garanta a shodu v objektivních znacích konání a opomenutí.

Pojem garance je tu nepoměrně širší než naše „dobrovolné převzetí povinnosti konat.“ Ne každý garant přebírá svou povinnost dobrovolně. Podle německé teorie institut garanční povinnosti odpovídá českému institutu nepravé povinnosti konat. Garantem je osoba, která má z určitého důvodu právní povinnost odvrátit trestněprávně relevantní následek určitého skutkového děje. Většina norem kteréhokoli trestního zákona je budována jako zákaz; příkaz konat znamená narušení svobody jedince, pročež musí existovat dostatečně pádný důvod tento příkaz někomu dát. Garant je vždy povolán k aktivní ochraně právního statku a všichni ostatní, kteří nejsou ve stejném postavení, mají právo spoléhat na jeho zásah a sami tak v zákonných mezích polevit ve své ostražitosti.<sup>88</sup> Garanční povinnost může pro garanta znamenat buďto povinnost chránit určitý právní statek před neurčitým počtem nebezpečí (garant ochránce), anebo povinnost chránit neurčitý počet právních statků před určitým zdrojem nebezpečí, jejž musí kontrolovat (garant dozorce).<sup>89</sup> Tato povinnost není sama o sobě znakem objektivní stránky skutkové podstaty příslušného deliktu, nýbrž součástí kritéria protiprávnosti (stejně jako povinnost zdržet se konání u komisivního deliktu). Jde tudíž o právní atribut; součástí skutkové podstaty jsou znaky postavení garanta normované konkrétně pro ten který trestný čin.<sup>90</sup>

Druhým kritériem je požadavek, aby opomenutí v konkrétní situaci odpovídalo naplnění skutkové podstaty konáním (*die Gleichwertigkeitsklausel*)<sup>91</sup>

---

<sup>86</sup> WESSELS, Johannes, BEULKE, Werner. *Strafrecht: Allgemeiner Teil*. 28. Auflage. Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 1998, s. 225.

<sup>87</sup> JESCHECK: *Lehrbuch...*, s. 600.

<sup>88</sup> Tamtéž, s. 606, 620, 622.

<sup>89</sup> Tamtéž, s. 621, 622. Viz též DOLENSKÝ, Adolf. *Příručka ke studiu trestního práva*. Obecná část. Trestní zákon a trestný čin. Praha: Policejní akademie České republiky, 1998, s. 32.

<sup>90</sup> JESCHECK: *Lehrbuch...*, s. 631.

<sup>91</sup> JESCHECK: *Lehrbuch...*, s. 629.

nebo *die Entsprechungsklausel*<sup>92</sup>). To znamená, že tam, kde skutková podstata nemluví pouze o tom, co je spácháno, ale také o tom, jak je to spácháno (způsob spáchání trestného činu), je opomenutí stejně závažné jako konání; to tehdy, jestliže pachatel neodvrátil následek, který nastal právě tímto způsobem. Může jít např. o zákeřnost (*die Heimtücke*) u vraždy (§ 211 StGB), lstivé přepadení (*hinterlistiger Überfall*) u ublížení na těle (§ 224 odst. 1 bod 3) atd. Pokud tedy otec nezabrání tomu, aby jeho dvanáctiletý syn lstivě přepadl a poranil svého kamaráda, odpovídá jeho opomenutí konání v uvedeném smyslu.<sup>93</sup>

Statut garant ochránce může člověk získat na základě těchto skutečností:

1. přirozené osobní pouto
  2. úzké společenství
  3. dobrovolné převzetí péče
- 
1. Jde o vztahy mezi členy užší rodiny, zejména tedy mezi rodičů k dětem, sourozenců vzájemně, vztahy osvojitelské, poručenské, partnerské a podle judikatury dokonce mezi švagry či snoubenci.<sup>94</sup> Vztah kamarádký, milenecký či sousedský nestačí.<sup>95</sup> Chráněným právním statkem mohou být život a zdraví, lidská svoboda a důstojnost a podle okolností též např. vlastnictví.<sup>96</sup>
  2. Úzkým společenstvím je myšleno především tzv. společenství v nebezpečí (různé dobrodružné expedice), soužití podobné manželskému vztahu (druh a družka žijící v jednom bytě) či pečovatelské vztahy (neformální přijetí do domácnosti). Počítá se se vztahem vzájemné důvěry až závislosti, kdy osoby společně podstupují vyšší riziko a bezpečnostní opatření přenechávají hlavně garantovi. Např. vedoucí horské výpravy odpovídá za dobrý stav nejslabšího jejího člena, který se opožďuje.<sup>97</sup>
  3. Dobrovolné převzetí není svázáno s formálně právním účinkem smluvního vztahu, nýbrž spíše se skutkovými okolnostmi. Garanční povinnost tak spíše než okamžikem vstupu smlouvy v platnost vzniká ve chvíli, kdy se jiný začne spoléhat na garanta

---

<sup>92</sup> HAFT: *Strafrecht*..., s. 182.

<sup>93</sup> Tamtéž.

<sup>94</sup> JESCHECK: *Lehrbuch*..., s. 622.

<sup>95</sup> Tamtéž.

<sup>96</sup> ŘÍHA, Jiří. Postavení garanta u nepravých omisivních deliktů (1. část). *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 8, s. 230-231.

<sup>97</sup> JESCHECK: *Lehrbuch*..., s. 623.

a sám tak přestane právní statek tolik chránit. Takto garanční povinnost vzniká např. předáním dítěte vychovatele ve školní družině. Postavení garanta vychází též z úředních či služebních povinností.<sup>98</sup>

Garant dozorce chrání pouze jeden zdroj nebezpečí, ale je takto zavázán vlastně vůči všem ostatním. Tato povinnost povstává z:

1. předchozího nebezpečného jednání
  2. právního a faktického panství nad věcí
  3. dohledu nad chováním třetí osoby
- 
1. Premisami povinnosti zakročit v tomto případě jsou skutečné a blízké nebezpečí vzniku poruchy a jednání odporující právní povinnosti stanovené normou, jejímž účelem je právě ochrana tímto jednáním ohroženého právního statku.<sup>99</sup> Jednání garanta musí být samozřejmě v příčinné souvislosti se vznikem nebezpečí. Jedná-li někdo v nutné obraně, jedná po právu a není garantem ve vztahu ke zdravotnímu stavu útočnicka.<sup>100</sup> Ochranný účel právní normy je také velmi důležitý; Říha mluví o řidiči, který jede se zhasnutými světly a v pravé poledne způsobí dopravní nehodu.<sup>101</sup>
  2. V těchto případech se v postavení garanta nachází osoba, která má nejlepší právní či faktickou možnost a schopnost kontrolovat nebezpečí spojené s určitou věcí, jako je např. pitbulteriér, petarda, nemovitost, automobil či třeba kůň, který je sice mírumilovný, ale právě běží tryskem a má špatně upevněné sedlo. Používání takové věci nemusí být samo o sobě protiprávní, ale věc je zdrojem nebezpečí, které má vzhledem ke spravedlivému rozložení rizika zatěžovat toho, který jej může nejsnáze ovládat. Při posuzování případu budeme často zohledňovat naplnění požadavku náležité péče. Může se jednat o domovníka, který nevyměnil žárovku osvětlující schodiště, v důsledku čehož se jeden z nájemníků na schodech v noci zraní. Hostinský naopak nemůže zodpovídat za to, že v jeho podniku někdo

---

<sup>98</sup> JESCHECK: *Lehrbuch...*, s. 623.

<sup>99</sup> Tamtéž.

<sup>100</sup> JESCHECK: *Lehrbuch...*, s. 626.

<sup>101</sup> ŘÍHA, Jiří. Postavení garanta u nepravých omisivních deliktů (2. část). *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 9, s. 262.



ukryl kradené předměty, poněvadž prostory hostince nepředstavují zdroj nebezpečí.<sup>102</sup>

3. Dohlížet je možné nad osobami zcela či částečně neodpovědnými za své jednání (duševně nemocní, nezletilí) nebo i nad plně svéprávnými a trestně odpovědnými jedinci (vězni,<sup>103</sup> podřízení vojáci atd.).

Hranice mezi jednotlivými skupinami přirozeně nejsou ostré už proto, že mnohdy není zřejmé, jaké vztahy jsou v té či oné ještě zahrnuty. Kdo všechno patří mezi členy užší rodiny? Pokud si pacienti psychiatrické léčebny vyrazí v doprovodu svých vychovatelů na odpolední vycházku, nechrání snad vychovatelé pacienty před okolím stejně jako okolí před pacienty, kteří mohou být nebezpeční i sami sobě? Tato teorie si tedy vyžaduje další konkretizaci v právní vědě i judikatuře, nicméně může být podnětná i v českých podmínkách.

Podle § 13 odst. 2 ve spojení s § 49 odst. 1 bod 1 StGB je přípustné zmírnit trest za nepravý omisivní delikt, takže místo doživotního trestu odnětí svobody soudce uloží trest v délce trvání nejméně tři léta.<sup>104</sup> Tato možnost soudcovského uvážení pramení z myšlenky, že konající pachatel obvykle projevuje silnější protiprávní přesvědčení než pachatel opomíjející. Protiprávnost jeho jednání je větší, snaží-li se svou ženu násilím utopit, než když nepřijde tonoucí manželce na pomoc.<sup>105</sup> Podobné ustanovení v české legislativě nenajdeme.

Identifikace nepravého opomenutí za pomoci obecného ustanovení typu § 12 StGB je bezpochyby ústupkem ze zásady *nullum crimen sine lege*, ovšem ústupkem vynuceným praktickou potřebou. Opomenutí je prostě méně typickou formou jednání, která na sebe může vzít tolik podob, že není dost dobře možné pro všechny nejzávažnější omise vytvořit skutkovou podstatu. Schůdnější cestou pro německého zákonodárce bylo vymezit v zákoně obecné předpoklady odpovědnosti za nepravé opomenutí.<sup>106</sup>

### 5.3 Neposkytnutí pomoci

Tento trestný čin najdeme v hlavě osmadvacáté (Trestné činy obecně nebezpečné), v ustanovení § 323c StGB, které říká: „*Kdo při nehodách, obecném ohrožení nebo nouzi*

---

<sup>102</sup> JESCHECK: *Lehrbuch...*, s. 627.

<sup>103</sup> JESCHECK: *Lehrbuch...*, s. 628.

<sup>104</sup> Dostupné na <[http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/\\_49.html](http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_49.html)>. [cit. 12. března 2013].

<sup>105</sup> JESCHECK: *Lehrbuch...*, s. 611.

<sup>106</sup> HAFT: *Strafrecht...*, s. 174.

*neposkytne potřebnou pomoc, kterou lze od něj očekávat, obzvláště je-li to možné bez jeho vlastního značného ohrožení nebo porušení jiných důležitých povinností, bude potrestán trestem odnětí svobody do jednoho roku nebo peněžitým trestem.*<sup>107</sup> Německé trestní právo nezná kvalifikovaná neposkytnutí pomoci. Není proto nutné snažit se rozlišit nepravou povinnost konat a povinnost spojenou s povahou zaměstnání. Možnost pomoc neposkytnout pro nebezpečí hrozící pachateli je třeba zvažovat vždy, což výrazně zužuje dopad této skutkové podstaty. Druhým důvodem, který působnost normy omezuje, je možnost porušení jiných důležitých povinností. Můžeme si představit např. nemožnost opustit vlastní nemocnou a nepříliš pohyblivou babičku na rušné cestě za účelem pomoci dávicímu se jedinci, který sedí na krajnici. Zákon zmiňuje tři situace, za kterých jediné je povinnost poskytnout pomoc myslitelná, a sice nehodu, obecné ohrožení a nouzi. Nehodou je neočekávaná vnější událost, která představuje pro osoby či věci značné nebezpečí, resp. hrozí takové nebezpečí způsobit.<sup>108</sup>

---

<sup>107</sup> Dostupné na <[http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/\\_323c.html](http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_323c.html)>. [cit. 12. března 2013].

<sup>108</sup> ULSENHEIMER, Klaus. *Arztstrafrecht in der Praxis*. 3. Auflage. Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 2003, s. 256.

## 6. Kritika českého řešení a podněty de lege ferenda

### 6.1 Nastínění problémů

Pro další snahy české právní vědy vypořádat se s konstrukcí omisivních deliktů a trestní odpovědnosti za ně pokládám za nejvíce inspirativní články pánů Říhy z roku 2003 a Kučery z let 2011 a 2012, jež vyšly v *Trestněprávní revui*. Nadále z nich budu vycházet a pokusím se na ně kriticky navázat.

Na úvod zmíním příklad z tuzemské teorie. Kratochvíl dělí pravá opomenutí na pravá obecná a pravá zvláštní. Dělení se odvíjí od toho, že každé trestné opomenutí je spácháno buďto porušením příkazu plynoucího výlučně z trestního zákoníku, obecně z trestního zákoníku a speciálně z jiného právního předpisu, anebo z povahy zaměstnání. Mezi pravá opomenutí zvláštní řadí autor delikty podle § 150 odst. 2, § 151 a § 196 aniž by řekl, má-li tento výčet být uzavřený. Tyto delikty mohou v závislosti na subjektivní stránce být vyhodnoceny též jako poruchové. Autor se ani náznakem nezmiňuje o objektivní stránce, tedy o ustanovení § 112, případné možnosti odvrátit následek atd. V případě trestného činu podle § 150 odst. 2 tak pravděpodobně počítá s tím, že povinnost vyplývající z povahy zaměstnání je vždy nepravou povinností konat. Např. povinnost zdravotnického pracovníka poskytnout odbornou první pomoc podle § 49 odst. 1 písm. b) ZZS, která nepochybně plyne z povahy zaměstnání, tak ztotožňuje s povinností podle § 112 TZ. Stejný názor má i Říha.<sup>109</sup> Podle Šámalova mínění se tato povinnost nekryje s povinností ve smyslu § 112. Neposkytnutí pomoci spáchané porušením této povinnosti tak bude vždy jen pravou omisí podle § 150 odst. 2. Autor svůj názor nezdůvodňuje a o něco níže bez vlastní glosy cituje soudní rozhodnutí, které tuto povinnost chápe jako nepravou povinnost konat.<sup>110</sup> Je ovšem obrovský rozdíl mezi tím, být odsouzen za neposkytnutí pomoci, nebo být odsouzen za vraždu či jiný poruchový trestný čin. Tímto příkladem jsem chtěl ukázat, že naše právní věda teorii omisivních deliktů věnuje velmi chabou pozornost.

V rozhodnutí 16/84 Sb. rozh.<sup>111</sup> Nejvyšší soud judikoval, že druh matky dítěte, který

---

<sup>109</sup> ŘÍHA 2003a: *Postavení...*, s. 232.

<sup>110</sup> ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL 2010:..., s. 1424-1425 (§ 150 TZ).

<sup>111</sup> Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 1981, sp. zn. 11 To 59/81. Dostupné na <http://www.beck-online.cz/bo/document->

není jejím manželem, není trestně odpovědný za smrt dítěte, které oba dospělí de facto nechali zemřít udušením. Protože nebyl k družce ani k dítěti v právním vztahu, s matkou se nedohodl na péči o dítě (garance v českém pojetí) ani si před zhoršením zdravotního stavu dítěte nepočínal ohrožujícím způsobem (ingerence), nelze jej, na rozdíl od matky, brát k odpovědnosti za účinek v podobě usmrcení dítěte. Znamená to, že např. druh-mileneček, který se svou přítelkyní bydlí ve společném bytě a stýká se s ní každý den, je v tomto smyslu z obliga, zatímco manžel, který s manželkou fakticky nežije, nerozumí si s ní a vidí ji jednou za měsíc, by mohl být za podobné opomenutí trestně odpovědný? I dnes, kdy společenská vážnost manželského svazku setrvale klesá a kdy čím dál více lidí žije ve vztahu druh-družka? Ještě vážnější nedostatek ovšem spatřuji v tom, že pro posouzení trestní odpovědnosti v uvedeném případě musel soud chtít nechtít zabrousit také do soukromého práva a ptát se, zda se matka se svým druhem platně nedohodli na tom, že druh bude o dítě pečovat. V úvahu bylo tedy bráno ryze formální hledisko, nadto soukromoprávní povahy. Říha správně poukazuje na to, že postavení garanta by nemělo vzniknout, jestliže je smlouva sice platná i účinná, ale garant posud nepřevzal povinnost právní statek chránit. Na druhé straně by garance měla existovat, pokud je smlouva neplatná, ale ochrana právního statku již byla předána.<sup>112</sup> Kučera hovoří o situaci, kdy skupina lidí přihlíží tomu, jak se žena topí. Jeden z nich je její manžel. Zatímco cizí lidé mohou být trestně odpovědní pouze za neposkytnutí pomoci, manžel může být podle současného českého práva, utopí-li se žena, shledán trestně odpovědným za trestný čin vraždy podle § 140 s ohledem na ustanovení § 18 zákona č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů.<sup>113</sup> Bude-li na jeho straně shledána zvláštní povinnost konat a zavinění ve vztahu k usmrcení manželky, může být kriminalizován jako vrah, aniž by se někdo ptal na to, jestli je to přiměřené. Jisté je, že jeho opomenutí bylo mnohem méně závažné, než kdyby manželku zbil a utopil.

Z těchto příkladů myslím zřetelně vyplývá poznatek, že česká koncepce nepravé povinnosti konat je velmi formalistická a mnohdy může vést k důsledkům odporujícím vnímání trestního práva jako nástroje ultima ratio a vztahu přiměřenosti mezi trestným činem a trestem. Pramenem zvláštní povinnosti konat má být např. zákon, úřední rozhodnutí

---

[view\\_seam?type=html&documentId=njptcojygrpxexzrgzpxi4q&conversationId=4329147](#)>. [cit. 12. března 2013].

<sup>112</sup> ŘÍHA 2003a: Postavení..., s. 232.

<sup>113</sup> KUČERA 2011a: Opomenutí..., s. 129.

či smlouva (čili formální zdroj jakési povinnosti), ale důvod vzniku nebezpečí v konkrétním případě, vztah pachatele k tomuto nebezpečí, jeho možnost zakročit či podmínky, za nichž lze obecně položit rovnítko mezi konáním a opomenutím, nikde nenajdeme.

## 6.2 Řešení nabízené v odborné literatuře

Kučera kritizuje celé současné pojetí s poukazem na jeho nespravedlivost a malou schopnost diferencovat mezi závažnými a méně závažnými delikty. Tento fakt je podle něj způsoben přehnaným zdůrazňováním naturalistické dichotomie konání a opomenutí, které pro nemožnost najít mezi opomenutím a následkem vztah příčinné souvislosti vedlo k uznání tzv. nepravé povinnosti konat, která jako institut používaný k posouzení trestní odpovědnosti příliš generalizuje, protože se nesnaží diferencovat nepravé omise, které skutečně přivodily trestněprávně relevantní následek, způsobem srovnatelným s konáním.<sup>114</sup> Přítomnost zvláštní povinnosti konat podle autorova názoru v podstatě nic nevypovídá o povaze a kvalitě trestného opomenutí a přesto je pro závěr o ní rozhodující, třebaže u komisivních deliktů vyžadována není.<sup>115</sup> Paradoxní je, že ačkoli je respektován kauzální vztah mezi nepravým omisivním deliktem a následkem, existuje ustanovení typu § 112, které má sanovat neschopnost tento vztah uzнат.<sup>116</sup>

Autor navrhuje jiné východisko pro diferenciaci omisivních deliktů. Je jím sféra lidské autonomie. To je okruh záležitostí, v němž je člověk schopen nezávisle rozhodovat o tom, jak si uspořádá svůj život (jak bude jednat) a je tedy spravedlivé, aby za rozhodnutí v tomto okruhu učiněná nesl právní odpovědnost.<sup>117</sup> Trestní právo se z této sféry zajímá pouze o nejnebezpečnější aspekty. Každý člověk by měl odpovídat za to, aby tato nebezpečí nezpůsobila následek či účinek předvídaný trestním zákonem; to je jistě podstatnější než to, jestli pachatel konal či opomenul (neboť jde jen o dva způsoby uplatňování lidské autonomie a svobody) a jestli tím naplnil nějaké formálně právní kritérium.<sup>118</sup> Trestná opomenutí autor

---

<sup>114</sup> KUČERA 2011a: Opomenutí..., s. 133.

<sup>115</sup> KUČERA 2012a: Tuzemský přístup..., s. 110-111

<sup>116</sup> Tamtéž, s. 110.

<sup>117</sup> KUČERA 2011a: Opomenutí..., s. 136.

<sup>118</sup> KUČERA 2011a: Opomenutí..., s. 136.

dělí na jednoduchá obecná, jednoduchá zvláštní a kvalifikovaná.<sup>119</sup>

U třetí skupiny deliktů pachatel musí nejprve převzít kontrolu nad zdrojem (příčinou) nebezpečí hrozícím právnímu statku a svým opomenutím toto nebezpečí pro daný právní statek (individuální zájem chráněný trestním zákonem v jednotlivém případě a v konkrétnější rovině případně i hmotný předmět útoku) vytvořit nebo zvýšit, čímž aktivně zasáhne do právní sféry jiného. Tyto skutečnosti způsobují, že pachatel je ke chráněnému statku v užším, odpovědnějším vztahu než všichni ostatní. Je totéž, pokud zdravotnický pracovník podá pacientovi nesprávný lék, a nepodá-li mu žádný.<sup>120</sup> Zdrojem nebezpečí může být automobil, lék či agresivní pacient. Autor je, poukazuje na účelovou povahu právní kauzality,<sup>121</sup> zastáncem pravého, nikoli pouze hypotetického kausálního nexu mezi kvalifikovaným opomenutím a následkem, což demonstruje na praktickém případě. Osoba A způsobí z nedbalosti dopravní nehodu. Osoba Z v druhém automobilu zpanikaří a po nehodě neposkytne pomoc své manželce a kamarádovi. Oba později zemřou. A odpovídá za usmrcení z nedbalosti podle § 143 obou osob, Z odpovídá za neposkytnutí pomoci podle § 151 ve vztahu ke kamarádovi a za usmrcení z nedbalosti k manželce. Budeme-li aplikovat pravou kauzalitu, dojdeme k závěru, že nezbytnou podmínkou manželčiny smrti nebylo neposkytnutí pomoci, nýbrž pouze její smrtelné zranění. Z nepřevzal kontrolu nad nebezpečím (automobilem), ani toto nebezpečí vlastním aktivním zásahem nezvýšil (nebezpečí smrti sice samozřejmě pachatelovou pasivitou zvýšeno bylo, nevycházelo však přímo z původního zdroje nebezpečí a proto o Z nelze říci, že toto zvýšení v právním smyslu způsobil). Aplikace hypotetické kauzality by naproti tomu mohla směřovat k vývodu, že poskytnutí pomoci by bývalo zabránilo manželčině smrti, což je ovšem nespravedlivé, neboť se tu jedná o pouhou vyšší povinnost být solidární k blízkému člověku.<sup>122</sup> S tímto názorem souhlasím. Taková situace si jistě vyžaduje zásah manžela, neboť jde o situaci podobnou společenství v nebezpečí, ale nevidím zde žádný legitimní důvod vzniku právní povinnosti odvrátit smrt manželky a kamaráda.

Jednoduchá opomenutí obecná vyvěrají ze zákonodárcem chtěného zapojení člověka

---

<sup>119</sup> KUČERA, Pavel. Opomenutí v trestním právu a jeho trojí členění (2. část). *Trestněprávní revue*, 2011, roč. 10, č. 6, s. 167-171.

<sup>120</sup> KUČERA 2011b: Opomenutí..., s. 167.

<sup>121</sup> KUČERA 2011b: Opomenutí..., s. 166.

<sup>122</sup> KUČERA 2012a: Tuzemský přístup..., s. 112.

do občanské společnosti a vzájemných solidárních vztahů mezi lidmi.<sup>123</sup> Poskytnout pomoc je třeba i člověku, který očividně během několika minut zemře. Tato pomoc bude záležet v duševní a duchovní útěše v posledních chvílích života. Z toho je patrné, že ochranný účel neposkytnutí pomoci nezahrnuje pouze život a zdraví člověka, nýbrž též obecnější mezilidskou solidaritu. Velice důležité je, že tu pachatel porušuje povinnost vyplývající z okolností, které nemají nic společného s jeho dřívějším jednáním.<sup>124</sup> Nastane-li ještě jiný trestněprávní následek (účinek) je to zcela lhostejné, poněvadž smyslem a účelem skutkové podstaty tohoto typu opomenutí není zamezit takovému dalšímu následku (účinku).

Právním základem jednoduchých opomenutí zvláštních je souručenství utvářené vztahy vyšší solidarity, než jaká panuje mezi anonymními členy společnosti. Mohou sem proto patřit vztahy rodinné, společenství v nebezpečí, dobrovolný výkon jisté profese či odborné činnosti. Stejně jako u předchozí skupiny je nutné, aby je zákonodárce explicitně prohlásil za trestné ve zvláštní části trestního zákona. Pachatel zde neovládá zdroj nebezpečí, nezakládá ani nezvyšuje nebezpečí z tohoto zdroje vzcházející a ani aktivním zásahem nenarušuje právní sféru jiného. Nemůže být proto v žádném případě pohnán k odpovědnosti za neodvrácení následku (účinku). Od jednoduchého opomenutí obecného se liší vyšší závažností pro vzájemný vztah vyšší solidarity.<sup>125</sup> Právě sem bychom měli řadit tři výše diskutované případy odsouzení za poruchový delikt.

Trestní odpovědnost za konání a opomenutí v případě nepravého omisivního deliktu je v současnosti vystavěna zcela odlišně. Rozlišení obou forem jednání nakonec může být rozhodující pro odsuzující rozsudek na straně jedné a rozsudek zprošťující na straně druhé. Odlišení konání a opomenutí přitom nemusí být vůbec snadné.<sup>126</sup> Kučera to demonstruje na již zmíněném rozhodnutí Rt 37/1998. Lékař zde pacienta vyšetřil pouze vnějškově, místo aby mu udělal rentgen. Zatímco Nejvyšší soud pokládal jeho jednání za opomenutí, autor článku jej vnímá spíše jako nedbalostní konání.<sup>127</sup> Zajímavé je, že Nejvyšší soud dokonce smísil objektivní stránku trestného činu se subjektivní. V první právní větě se dočteme,

---

<sup>123</sup> KUČERA 2011b: Opomenutí..., s. 170.

<sup>124</sup> Tamtéž.

<sup>125</sup> Tamtéž, s. 171.

<sup>126</sup> Viz též JESCHECK: *Lehrbuch...*, s. 584, 603.

<sup>127</sup> KUČERA, Pavel. Tuzemský přístup k opomenutí v trestním právu v zrcadle trojího členění. 2. část: Pohled do praxe. *Trestněprávní revue*, 2012, roč. 11, č. 6, s. 139.

že opomenutí může spočívat v nedostatečném vyšetření pacienta zemřelého na následky zranění, které právě pro tento nedostatek nebylo diagnostikováno. Soud si tedy do jisté míry protiřečí, když říká, že lékař opomenul a současně, že konal. Dále též říká, že opomenutí spočívalo v nedostatečném vyšetření, tudíž de facto v opomenutí požadavku náležité pečlivosti (v nedbalosti), která je pochopitelně součástí subjektivní, nikoli objektivní stránky skutkové podstaty. Stejně jako v tomto případě by měl být jako nedbalostní konání posouzen i na konci druhé kapitoly rozebraný případ horolezeckého instruktora, který špatně uvázal jednomu z turistů uzel.

### 6.3. Neposkytnutí pomoci

Konstrukce neposkytnutí pomoci podle § 150 odst. 2 nebere zřetel na otázku, z jaké příčiny nebezpečí vzniklo (např. protiprávním jednáním ohrožené osoby, úmyslem spáchat sebevraždu, nešťastnou náhodou atd.), jak se k němu staví či stavěl ohrožený (dříve vyslovené přání) a příliš ani na postavení a možnosti zakročujícího. Na počátku čtvrté kapitoly jsem poukázal na ustanovení zákona o zdravotnické záchranné službě, jež dovoluje záchranáři odmítnout zásah, jestliže by sám byl ohrožen na zdraví či životě a tedy schvaluje zdržení se zásahu v situaci blízké krajní nouzi. Zatímco nedostatečné vybavení či odbornost jsou běžně akceptovaným exkulpačním důvodem,<sup>128</sup> ohrožení zakročujícího dřívější právní předpisy zásadně neschvalovaly. S přijetím nové zdravotnické legislativy nastala hodnotová změna, na kterou by měla reagovat též změna dříve přijatého trestního zákoníku. Projdeme-li si nové zákony, zjistíme, že konstrukce § 150, a zvláště § 150 odst. 2 TZ, ve své podstatě odporuje nejen citovanému ustanovení, ale např. též institutu dříve vyslovených přání. Podle mého názoru je tato proměna správná, neboť současná regulace v trestním zákoníku příliš generalizuje a kriminalizuje i chování, které je ospravedlnitelné. Jestliže dnes zakročující lékař neposkytne pomoc z důvodu § 19 odst. 2 písm. a) zákona 374/2011 Sb., nemůže být trestně odpovědný. Zákon mu totiž dovoluje zůstat pasivní, takže nezměněná interpretace § 150 odst. 2 TZ by byla protiústavní s ohledem na čl. 2 odst. 4 Ústavy. Dokážu si představit,

---

<sup>128</sup> § 19 odst. 3 písm. b) zákona o zdravotnické záchranné službě nebo § 6 odst. 2 písm. b) zákona č. 283/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.



že na zákonné úrovni by soudci argumentovali dvěma způsoby. Buďto tím, že záchranář nemusel zasáhnout, protože povahu jeho zaměstnání spoluurčuje i zákonné ustanovení, které připouští možnost nezasahovat (podle mého správná varianta), nebo tím, že sice byla naplněna skutková podstata neposkytnutí pomoci, ale nejde o případ se společenskou škodlivostí, jež by byla důvodem k zahájení trestního stíhání (tato argumentace by nebyla správná, poněvadž skutková podstata nebyla naplněna a jedná se o případ, který není vůbec společensky škodlivý, nýbrž se odehrál plně po právu).

Povinnost poskytnout pomoc podle § 150 odst. 2 TZ tedy pokládám za příliš širokou. Také zde by měla být stanovena výhrada nebezpečí pro zakročujícího nebo pro jinou osobu, jako je tomu v prvním odstavci. Domnívám se například, že žádný lékař není školen v sebeobraně a nemá být nucen za každou cenu pomáhat agresivnímu pacientovi. Pro případ poskytnutí zdravotních služeb je tato možnost stanovena v ustanovení § 50 odst. 1 písm. b) ZZS (přímé ohrožení života nebo vážné ohrožení zdraví zdravotnického pracovníka). Tyto služby je ovšem možné poskytovat jen ve zdravotnických zařízeních (§ 11 odst. 5). Povinnost poskytnout odbornou první pomoc podle § 49 odst. 1 písm. b) tedy takto limitována není, což po mém soudu není správné, a to i s ohledem na zmiňované již ustanovení zákona o zdravotnické záchranné službě, které tuto možnost pro lékaře záchranné služby zakotvuje. K ustanovením § 150 odst. 1 a § 151 nemám zásadní výhrady.

## 6.4 Závěrečná glosa

Soudobé pojetí omisivních deliktů se mi jeví jako nespravedlivé a právní jistotu narušující. Kučerou předložené návrhy naopak mám za smysluplné a velmi podnětné. Pro adresáta právní normy je často stěžejí předvídatelné, bude-li jeho skutek nakonec posouzen jako ohrožující či poruchový. Je možné přijmout výslovnou úpravu opomenutí jednoduchých obecných a jednoduchých zvláštních s tím, že nepravá opomenutí nebudou výslovně regulována a v konkrétním případě nebudeme klást důraz na formu jednání, nýbrž na hledisko sféry osobní autonomie a materiální kritéria, za kterých je možné postavit konání a opomenutí na roveň. V tomto směru by mohla být částečnou inspirací i německá teorie. V zájmu spravedlivého rozhodnutí je však obvykle třeba zvážit i to, byl-li trestný čin spáchán komisivně či omisivně; otázka této diferenciace by tak měla být stále diskutována, ne ovšem

na úkor výše zmíněných jiných konkrétních okolností případu, které o závažnosti deliktu vypovídají mnohem lépe. Tato možnost předpokládá důkladné promyšlení a nalezení jisté shody v tom, za jakých podmínek jde o kvalifikované opomenutí. Druhou možností je novelizace § 112 TZ způsobem, který zhruba odpovídá znění § 12 odst. 1 německého StGB. Je totiž jisté, že uzákonění formálních kritérií, jakými je zákon, úřední výrok a smlouva, odpoutává pozornost od žádoucí teoretické diskuse a v podstatě brání vývoji v tomto směru. Co se týká kausality, je podle mého hypotetická kausalita teoreticky správnější. Protože však při její aplikaci činíme pouze pravděpodobnostní úsudek, konvenuje právní jistotě lépe kausalita pravá. Obecně postrádám zejména respektování možností pachatele jako meze jeho trestní odpovědnosti za neodvrácení následku (účinku). Hledat tuto okolnost v pojmu „jiného důvodu podle okolností a pachatelových poměrů“ (§ 112) logickou úvahou a *contrario* podle mého názoru neskýtá dostatečnou právní jistotu, řešení pomocí okolností vylučujících protiprávnost, zejména krajní nouze, není efektivní (srov. povinnost nebezpečí snášet v § 28 odst. 2 *in fine*). Českému zákonodárci bych rovněž doporučil přijmout ustanovení podobné § 13 odst. 2 StGB. V každém případě je, spíše než změny zákonů, nutná širší teoretická diskuse o koncepci omisivních deliktů a v jejím rámci zejména o důvodech zvláštní povinnosti konat.

## Závěr

Ve své diplomové práci jsem se snažil stručně a přehledně analyzovat základní východiska českého pohledu na problematiku omisivních deliktů v průběhu dějin našich zemí. Mým cílem bylo na jedné straně srozumitelně vysvětlit obvyklý přístup k této formě trestného jednání, na straně druhé ovšem i poukázat na to, že ne vše je tak zřejmé, jak se může zdát na první pohled, a připravit si tak půdu pro další kapitoly. Veškeré lidské, nejen právní vzdělávání v určitém oboru, by se mělo podobat spirále, po které se naše vědění zvolna pohybuje od obecných základů ke zvláštnostem čím dále více do hloubky problému, nepřestávaje přitom aplikovat obecné poznatky. Také v této práci jsem tak chtěl od obecného postupně přecházet ke zvláštnímu. Práce se proto zužuje od omisivního deliktu jako abstraktního pojmu právní teorie ke konkrétní jeho podobě, kterou je neposkytnutí pomoci, až k odpovědnosti zdravotnických pracovníků za tento trestný čin. Ta je opět, vzhledem ke specifikám medicínského práva, pojednána od teoretických základů ke konkrétnímu trestnému činu. Obor medicínského práva jsem si vybral, poněvadž právě v souvislosti s činností zdravotnických pracovníků tuším velikou nedostatečnost současné regulace omisivních deliktů. Poslední dvě kapitoly jsou reakcí na podrobné uvedení do problému. Německá právní kultura je, přes odcizení během poválečné doby, blízká té naší, a tamější právní řád je často inspirací pro českého zákonodárce. V Německu je právní teorie v přístupu k tomuto problému podle mého na vyšší úrovni (ačkolí reaguje na jinou podobu zákona). Proto jsem volil právě srovnání s tímto právním řádem. V poslední kapitole jsem reagoval na dosud sebrané poznatky a pokusil se navrhnout možná řešení v jejich světle. Protože jsem se z praktických důvodů snažil ukázat svůj názor na konkrétní otázky v průběhu celého textu, na jeho konci je neopakují znova; pouze shrnuji poznatky, jež jsou po mém soudu nejdůležitější. Úlohou této práce bylo vyložit stručně současné české pojetí a naznačit důležitost a možnosti jeho dalšího rozvoje.

## Seznam použitých zdrojů

### 1. primární zdroje:

- BÍČ, Miloš a kol. *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona*. 2. katolické vydání. Praha: Zvon, 1991. 1290 s.,
- CÍSAŘOVÁ, Dagmar (ed). *Dříve vyslovená přání a pokyny do not resuscitace v teorii a praxi*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2010. 97 s.,
- CÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol. *Trestní právo a zdravotnictví*. 2. vydání. Praha: Orac, 2004. 183 s.,
- DOLENSKÝ, Adolf. *Příručka ke studiu trestního práva*. Obecná část. Trestní zákon a trestný čin. Praha: Policejní akademie České republiky, 1998. 79 s.,
- GLOGAR, Rudolf. In GLOGAR, Rudolf (ed). *Trestní zákon. Komentář*. Praha: Orbis, 1958. 816 s.,
- HAFT, Fritjof. *Strafrecht: Allgemeiner Teil*. 5. Auflage. München: C. H. Beck, 1992. 312 s.,
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. Praha: Leges, 2009. 895 s.,
- JESCHECK, Hans-Heinrich, WEIGEND, Thomas. *Lehrbuch des Strafrechts; Allgemeiner Teil*. 5. Auflage. Berlin: Duncker & Humblot GmbH, 1996. 1029 s.,
- KALLAB, Jaroslav. *Trestní právo hmotné platné v zemi české a moravskoslezské: část obecná i zvláštní*. Praha: Melantrich a. s., 1935. 337 s.,
- KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. Praha: C. H. Beck, 2009. 797 s.,
- MIŘIČKA, August. *Trestní právo hmotné: část obecná*. 9. vydání. Praha: Spolek československých právníků "Všehrd," 1930. 144 s.,
- NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 5. vydání. Praha: ASPI, a. s., 2007. 555 s.,
- SOLNAŘ, Vladimír a kol. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix s.r.o., 2009. 283 s.,
- SOLNAŘ, Vladimír. *Základy trestní odpovědnosti*. Praha: Academia, 1972. 367 s.,

- SOLNAŘ, Vladimír. *Trestní právo hmotné. Část obecná*. Praha: Knihovna sborníku věd právních a státních, 1947. 188 s.,
- Viz STOLÍNOVÁ, Jitka. *Občan, lékař a právo*. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství, n. p., 1990. 162 s.,
- STOLÍNOVÁ, Jitka, MACH, Jan. *Právní odpovědnost v medicíně*. 2. vydání. Praha: Galén, 2010. 313 s.,
- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákon. Komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. 721 s.,
- ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník I. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, 1287 s.,
- ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010, 3285 s.,
- ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník I. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 1450 s.,
- ULSENHEIMER, Klaus. *Arztstrafrecht in der Praxis*. 3. Auflage. Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 2003. 590 s.,
- WESSELS, Johannes, BEULKE, Werner. *Strafrecht: Allgemeiner Teil*. 28. Auflage. Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 1998. 321 s.

## 2. sekundární zdroje:

- DOLEŽAL, Tomáš. *Vychází snad nový OZ při udělování souhlasů se zásahy do integrity z jiné hodnotové škály než ZZS [online]? zdravotnickepravo.info*, 15. 1. 2013 [cit. 19. února 2013]. Dostupné na <<http://zdravotnickepravo.info/vychazi-snad-novy-oz-pri-udelovani-souhlasu-se-zasahy-do-integrity-z-jine-hodnotove-skaly-nez-zzs/>>.,
- KUČERA, Pavel. Opomenutí v trestním právu a jeho trojí členění. *Trestněprávní revue*, 2011, roč. 10, č. 5, s. 130 (Kučera 2011a),
- KUČERA, Pavel. Opomenutí v trestním právu a jeho trojí členění (2. část). *Trestněprávní revue*, 2011, roč. 10, č. 6, s. 167-171 (Kučera 2011b),

- Viz též KUČERA, Pavel. Tuzemský přístup k opomenutí v trestním právu v zrcadle trojího členění. Základní úvahy. *Trestněprávní revue*, 2012, roč. 11, č. 5, s. 105-112 (Kučera 2012a),
- KUČERA, Pavel. Tuzemský přístup k opomenutí v trestním právu v zrcadle trojího členění. 2. část: Pohled do praxe. *Trestněprávní revue*, 2012, roč. 11, č. 6, s. 139-142 (Kučera 2012b),
- MITLÖHNER, Miroslav. Lékařský zákrok z trestněprávního hlediska. *Zdravotnictví a právo*, 1997, roč. 1, č. 6, s. 2-3.
- MITLÖHNER, Miroslav. Neposkytnutí pomoci podle §207 odst. 2 trestního zákona. *Zdravotnictví a právo*, 2005, roč. 9, č. 1, s. 15-18,
- RŮŽIČKA, Milan. K některým otázkám trestní odpovědnosti ve zdravotnictví. *Zdravotnictví a právo*, 2010, roč. 9, č. 3, s. 5-13,
- ŘÍHA, Jiří. Postavení garanta u nepravých omisivních deliktů (1. část). *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 8, s. 227-233 (Říha 2003a),
- ŘÍHA, Jiří. Postavení garanta u nepravých omisivních deliktů (2. část). *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 9, s. 259-269.

### 3. soudní rozhodnutí:

- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 1956, sp. zn. 1 Tz 277/56,
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. 8. 1956, sp. zn. 1 Tz 198/56,
- rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 5. 7. 1951, sp. zn. 4 Tk 139/51,
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 4. 11. 1966, sp. zn. 6 Tz 57/66,
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. 3. 1963, sp. zn. 1 Tz 7/63,
- rozhodnutí NS ze dne 10. 12. 2008, sp. zn. 8 Tdo 1421/2008,
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. 3. 1963, sp. zn. 1 Tz 7/63,
- stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 1985, sp. zn. Tpjf 24/85,
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 1982, sp. zn. 3 To 29/82,
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. 9. 2007, sp. zn. 2 Tzn 72/97,
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10. 2. 2008, sp. zn. 8 Tdo 1421/2008,
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 1981, sp. zn. 11 To 59/81.

### 4. právní předpisy:

- zákon č. 117/1852 ř. z. Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích,
- zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého,
- zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 68/1957 Sb. účinném ke dni 30. 12. 1957
- zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 52/2009 Sb. účinném ke dni 1. 4. 2009,
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 238/2000 Sb., zákon o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 222/1999 Sb., zákon o zajišťování obrany České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 183/2006 Sb., zákon o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 374/2011 Sb., o zdravotnické záchranné službě, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 361/2000 Sb., zákon o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů,
- usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů,
- sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb. o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění pozdějších předpisů,
- sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb. m. s. o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny, ve znění pozdějších předpisů,

- zákon č. 95/2004 Sb. o podmínkách získávání a uznávání odborné způsobilosti a specializované způsobilosti k výkonu zdravotnického povolání lékaře, zubního lékaře a farmaceuta, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 96/2004 Sb. o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činností souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. BGBl. I S. 3322, Strafgesetzbuch, ve znění pozdějších předpisů.

#### 5. internetové zdroje:

- <<http://www.kakanien.info/Show.aspx?ID=1661&AspxAutoDetectCookieSupport=1>>. [cit. 3. listopadu 2012],
- Návrh a důvodová zpráva k zákonu č. 86/1950 Sb., trestní zákon. Digitální knihovna PS: Národní shromáždění 1948-1954 – tisky, tisk 472. Dostupné na <[http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0472\\_09.htm](http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0472_09.htm)>. [cit. 3. listopadu 2012],
- Návrh a důvodová zpráva k zákonu č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Digitální knihovna PS: Národní shromáždění Československé socialistické republiky 1960-1964 – tisky, tisk 65. Dostupné na <[http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0065\\_09.htm](http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0065_09.htm)>. [cit. 3. listopadu 2012],
- <[http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/\\_13.html](http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_13.html)>. [cit. 11. února 2013],
- <[http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/\\_49.html](http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_49.html)>. [cit. 12. března 2013],
- <[http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/\\_323c.html](http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_323c.html)>. [cit. 12. března 2013].



## **Shrnutí**

Diplomová práce je zaměřena na problematiku omisivních deliktů v českém trestním právu. První kapitola pojednává o historickém vývoji tohoto institutu v českých zemích. Druhá kapitola obsahuje analýzu současné regulace omisivních deliktů pravých i nepravých v právním řádu České republiky. V třetí kapitole autor rozebírá trestný čin neposkytnutí pomoci v jeho třech skutkových podstatách. Čtvrtá kapitola je zaměřena na trestní odpovědnost zdravotnických pracovníků zejména za neposkytnutí pomoci. V kapitole páté autor podává výklad o úpravě omisivních deliktů, zejména zvláštní povinnosti konat u nepravých omisivních deliktů ve Spolkové republice Německo. Poslední, šestá kapitola obsahuje kritiku současného českého pojetí omisivních deliktů a přichází s návrhy de lege ferenda, jak toto pojetí změnit k lepšímu.

Práce byla napsána za použití zákonů, odborných monografií, komentářů, časopiseckých článků a soudních rozhodnutí.

## **Abstract**

This thesis focuses on crimes of omission within the scope of current legal order of Czech republic. The first chapter relates to historical development of this type of crimes in the territory of Czech republic. The second chapter contains an analysis of contemporary legal regulation of crimes of both real and unreal crimes of omission in Czech republic. In the third chapter the author deals with the crime of not rendering a help in all its three bodies of the crime. In the fourth chapter the author concentrates on a criminal responsibility of health workers, especially on so called special obligation o act. In the fifth chapter the author interpretes legal regulation of crimes of omission in the legal order of Federal Republic of Germany. The last, the sixth chapter includes a critic of current czech approach of the crimes of omission and also some suggestions how to improve this concept.

The thesis was written with the aid of laws, specialized monographs, commentaries, specialized articles and courts' decisions.

## **Seznam klíčových slov**

Omisivní delikt

Jednání

Konání

Opomenutí

Pravý omisivní delikt

Pravý omisivní delikt obecný

Pravý omisivní delikt zvláštní

Nepravý omisivní delikt

Obecná povinnost konat

Zvláštní povinnost konat

Neposkytnutí pomoci

Potřebná pomoc

Postup „lege artis“

Dříve vyslovená přání

Garant

Sféra osobní autonomie

## **Key words**

Offence of omission

Act

Action

Omission

Real offence of omission

Unreal offence of omission

Real general offence of omission

Real special offence of omission

General obligation to act

Special obligation to act

Not rendering a help

Necessary help

Procedure „lege artis“

Previously expressed wishes

Guarantor

Sphere of personal autonomy

